

Vainoamislain oikeuskäytäntö vuosina 2015–2016 ja asianomistajien psyykkinen hyvinvointi

Verna Meri Marianna Salo

Pro Gradu -tutkielma

Psykologia

Lääketieteellinen tiedekunta

Tammikuu 2018

Ohjaajat: Markus Jokela,

Helinä Häkkänen-Nyholm

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty Lääketieteellinen tiedekunta / Psykologian ja logopedian osasto		Laitos/Institution– Department	
Tekijä/Författare – Author Verna Meri Marianna Salo			
Työn nimi / Arbetets titel – Title Vainoamislain oikeuskäytäntö vuosina 2015–2016 ja asianomistajien psyykinen hyvinvointi			
Oppiaine / Läroämne – Subject Psykologia			
Työn laji/Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma	Aika/Datum – Month and year 01/2018	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages 39	
Tiivistelmä/Referat – Abstract <p><i>Tavoitteet.</i> Vainoaminen voi aiheuttaa sen uhrille useita psyykkisiä oireita ja sosiaalista haittaa. Ulkomailla vainoamistuomiot vaihtelevat sakoista ehdottomaan vankeuteen. Tuomitsemiseen voivat lain lisäksi vaikuttaa myös erilaiset havaintovääristymät. Vainoaminen kriminalisoitiin Suomessa vuoden 2014 alussa, mutta lain oikeuskäytäntöä ja tuomitsemiseen ja korvauksiin vaikuttavia tekijöitä ei ole juurikaan vielä tutkittu. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää vainoamisen psyykkisiin seurauksiin ja korvauksiin vaikuttavia tekijöitä, tutkia rangaistusten ja tuomitsemisen eroja suhteessa syytetyn demografisiin piirteisiin, sekä ennustaa vainoamistuomion saamista.</p> <p><i>Menetelmät.</i> Tutkimuksen aineisto koostui kaikista Suomen kärjäoikeuksissa ratkaistuista vainoamispäätöksistä vuosina 2015-2016 ($n = 246$). Päätöksistä arvioitiin vastaajan ja asianomistajan demografisia piirteitä, heidän välistään suhdetta, vainoamistapoja, vainon kestoa, psyykkisiä seurauksia ja varotoimia sekä rangaistus- ja korvausseuraamuksia. Vertailut korvaussummissa, rangaistusseuraamuksissa ja tuomittujen ja tuomitsematta jätettyjen välillä suoritettiin t-testeillä ja χ^2-testeillä. Psyykkisiä seurauksia ja vainoamisesta tuomitsemista ennustavia tekijöitä tutkittiin logistisella regressioanalyysillä.</p> <p><i>Tulokset ja johtopäätökset.</i> Suomessa vainoamisesta tuomitseminen perustuu vainoamisen piirteisiin, eivätkä lain ulkopuoliset tekijät vaikuttaneet tuomitsemiseen tai rangaistusseuraamuksiin merkitsevästi. Vainon seurauksena aiheutuneet psyykkiset oireet vaikuttivat määrättyihin korvauksiin, mutta varotoimet eivät. Tulevaisuudessa vainoamisen havaintovääristymiä tulisi tutkia poliiseilla ja syyttäjillä, sillä vääristymät voivat vaikuttaa tapauksien oikeuteen etenemiseen. Lisäksi lisäämällä psykologien ja viranomaisten tietoutta vainoamisesta ja sen seurauksista voitaisiin varmistaa vainoamisen uhrin sensitiivinen kohtaaminen ja oikeanlainen neuvominen vainoamisen lopettamisessa ja taltioinnissa rikostutkintaa ja oikeusistuinta varten.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Vainoaminen, oikeuskäytäntö, rikollisuus, psyykkiset seuraukset			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto – Helda / E-thesis (opinnäytteet)		ethesis.helsinki.fi	
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty Faculty of Medicine/ Department of Psychology and Logopedics		Laitos/Institution – Department
Tekijä/Författare – Author <u>Verna Meri Marianna Salo</u>		
Työn nimi / Arbetets titel – Title The case law of stalking in years 2015–2016 and the psychological well-being of the victims		
Oppiaine /Läroämne – Subject Psychology		
Työn laji/Arbetets art – Level Master’s thesis	Aika/Datum – Month and year 01/2018	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages 39
Tiivistelmä/Referat – Abstract <p><i>Object.</i> Stalking can cause many psychological symptoms and social disadvantage. Abroad the criminal justice response to stalking varies from fine to a prison sentence. Besides the law, also perceptions of stalking can affect sentencing. Stalking was criminalized in Finland in the beginning of 2014, but there have only been a few studies regarding the case law of stalking and the factors affecting compensation. The aims of this study were to clarify the factors affecting the psychological consequences and the compensations of stalking, to examine the differences in convictions and sentencing in relation to demographic features of the defendant and to predict stalking convictions.</p> <p><i>Methods.</i> Altogether we collected 246 verdicts of stalking cases from district courts in Finland. We analyzed demographic features of and the relationship between the defendant and the complainant, the psychological consequences of stalking and taken countermeasures, the longitude and ways of stalking and the convictions and compensations. The comparisons in compensations, convictions and sentencing were analyzed using t-test and chi square test. Logistic regression was used to examine the factors affecting psychological consequences and the sentencing of stalking.</p> <p><i>Results and conclusions.</i> In Finland, the sentencing of stalking is based on the features of stalking, and the extra-legal factors did not affect the sentencing nor the convictions. The psychological symptoms caused by stalking affected the compensations, but the countermeasures did not. In the future it would be important to study the perceptions of stalking in policemen and prosecutors because the perceptual biases may affect whether the cases proceed to court. Also, by increasing the knowledge about stalking and its’ consequences one could ensure the sensitive encountering of the victim and the advising of the right kind to stop the stalking and documenting it for criminal investigation and for court.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Stalking, case law, criminality, psychological consequences		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto – Helda / E-thesis (opinnäytteet)		<i>ethesis.helsinki.fi</i>
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information		

Sisällys

1	JOHDANTO	1
1.1	Vainoamisen määrittely	1
1.2	Vainoamisen yleisyys, toimintatavat ja kesto	3
1.3	Vainoaminen ja sen motiivit – kuka vainoaa ketä ja miksi?	5
1.4	Oikeudenmukainen maailma -hypoteesi ja vainoamisen havaitsemisen vääristymät	7
1.5	Varotoimet sekä vainoamisen psyykkiset seuraukset.....	9
1.6	Vainoamislain oikeuskäytäntö.....	12
1.7	Tutkimuskysymykset.....	14
2	MENETELMÄT	15
2.1	Tutkimusaineisto	15
2.2	Aineiston keruu ja arviointimenetelmät	16
3	TULOKSET	20
3.1	Vainoamisesta tuomittujen ja tuomitsematta jätettyjen erot ja tuomiota ennustavat tekijät	20
3.2	Rangaistusseuraamusten erot demografisten piirteiden mukaan.....	24
3.3	Psyykkisiin seurauksiin vaikuttavat tekijät ja määrätyt korvaukset	25
4	DISKUSSIO.....	27
4.1	Erot tuomittujen henkilöiden ja tuomitsematta jätettyjen välillä ja tuomiota ennustavat tekijät	27
4.2	Vainoamisesta annettavat rangaistukset	31
4.3	Psyykkiset seuraukset ja vainoamisesta määrättävät korvaukset	32
4.4	Tutkimuksen rajoitukset	34
4.5	Suosituksien käytännön toimiin ja jatkotutkimuksiin	34
	LÄHTEET.....	36

1 JOHDANTO

Vainoaminen (*engl.* stalking) on ilmiö, joka kerää jatkuvasti enemmän huomiota niin lainsäätäjien kuin tutkijoidenkin keskuudessa. Vainoaminen on useista osateoista koostuva toistuva, oikeudeton toimintatapa, jossa vainoaja ottaa yhteyttä, seuraa tai tarkkailee uhriaan. Tyypillisiä vainoamistapoja ovat muun muassa toistuvat puhelinsoitot, sähköpostit, seuraaminen, oleilu vainotun tai hänen olinpaikkojensa lähistöllä, sekä yhteydenotto uhrin läheisiin (Doveliu, Öberg & Holmberg, 2006). Vainon kohteena olemisella on sekä psyykkisiä että käytännön seurauksia uhrin elämään, sillä uhri saattaa sen seurauksena joutua muuttamaan elintapojaan, ympäristöään ja rutiinejaan. Lisäksi uhri voi kärsiä erilaisista psyykkisistä oireista.

Vainoamisesta ja sen oikeuskäytännöstä Suomessa on ollut toistaiseksi vain vähän tietoa. Ulkomailla tehdyissä tutkimuksissa on havaittu, että vainoajista tuomitaan noin 23–36 % (Sheridan & Roberts, 2011) ja vainon uhrin suojaksi asetettuja lähestymiskieltoja rikotaan noin 40–50 %:ssa tapauksia (Logan & Walker, 2010). Iso osa vainoamista ja siihen liittyvää oikeuskäytäntöä selvittävistä tutkimuksista on toteutettu Isossa-Britanniassa ja Yhdysvalloissa, joiden vainoamislait poikkeavat suomalaisesta vainoamislaita. Yhdysvalloissa lisäksi valamiehistön käyttö oikeustapauksissa on yleistä, kun taas Suomessa lautamiehiä käytetään vain harvoin. Tämä voi johtaa eroihin tuomitsemiskäytännöissä eri maissa. Tästä syystä vainoamisen oikeudellisista seurauksista Suomessa olisi tärkeää saada tietoa. Koska vaino voi aiheuttaa myös lukuisia psyykkisiä seurauksia uhrille ja ekonomista haittaa yhteiskunnalle uhrin hoitamisen ja vainoajan rankaisemisen muodossa, olisi tärkeää kartuttaa nykyistä tietämystä vainon aiheuttamista psyykkisistä seurauksista uhrille. Tässä tutkimuksessa käydään läpi vainoajaan, vainon uhriin ja vainoamiseen liittyviä tekijöitä ja tutkitaan vainoamisen psyykkisiä ja oikeudellisia seurauksia. Tämä on tiettävästi ensimmäisiä tutkimuksia vainoamislain vielä muotoutuvasta suomalaisesta oikeuskäytännöstä.

1.1 Vainoamisen määrittely

Vainoaminen kriminalisoitiin ensimmäisen kerran vuonna 1990 Kalifornian osavaltiossa Yhdysvalloissa (McGuire & Wraith, 2000). Tämän jälkeen myös useat Euroopan maat ovat saattaneet voimaan vainoamisen vastaisen lain (de Fazio, 2009). Suomessa vainoamista

koskeva rikoslain pykälä (RL 25 7a§) tuli voimaan vuoden 2014 alussa ja se määrittelee vainoamisen seuraavasti:

”Joka toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai muuten näihin rinnastettavalla tavalla oikeudettomasti vainoaa toista siten, että se on omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta, vainoamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.” (Vainoaminen, RL 25 7a§).

Eri maiden lainsäädännöt poikkeavat toisistaan, mutta useimmissa laeissa vainoaminen määritellään tahalliseksi ja toistuvaksi toiminnan kohdistamiseksi tiettyyn henkilöön. Lisäksi usein edellytetään käyttäytymisen aiheuttavan pelkoa joko uhrissa, ”järkevässä ihmisessä” tai valamiehissä (Spitzberg & Cupach, 2007). Vainoamisen vakavuudesta riippuen maksimirangaistukset vaihtelevat eri maissa kuuden kuukauden vankeustuomiosta (Iso-Britannia ja Malta) jopa kymmenen vuoden vankeustuomioon (Australia: Victorian osavaltio) (Purcell, Pathé & Mullen, 2004b).

Lakien lisäksi myös vainoamisen piirteet vaikuttavat sen havainnointiin. Esimerkiksi vainoajan ja uhrin suhde sekä sukupuoli vaikuttavat vainoamisen havainnointiin sekä yleisväestössä että poliiseilla (Gavin & Scott, 2016; Weller, Hope & Sheridan, 2013). Vaikka raja vainoamisen ja ”normaalin” käyttäytymisen välillä onkin häilyvä, pitää suurin osa ihmisistä jo esimerkiksi toisen pelottelua ja manipuloimista, tavaroiden anastamista ja ei-haluttujen lahjojen antamista vainoamisen esiasteena – tästä vakavampia toimia, kuten väkivaltaisuutta, uhkailua ja solvaamista sekä luvaton tunkeutumista toisen tontille pidetään yleensä jo selkeästi vainoamisena (Sinclair & Frieze, 2000).

Vainoamislait ja vainoamisen havaitsemiseen liittyvät tekijät ovat parhaimmillaan toisiaan täydentäviä: havaitsemisesta saadut tiedot auttavat korjaamaan havaintovääristymiä ja mahdollisesti muokkaamaan lakeja, kun taas vainoamislainsäädäntö ehkäisee turhia vainoamissyttöksiä ja auttaa tunnistamaan todelliset vainoamistapaukset. Esimerkiksi tiedetään, että tuntemattoman toimia pidetään herkemmin vainoamisena kuin entisen kumppanin (Phillips, Quirk, Rosenfeld & O’Connor, 2004). Tämä tieto auttaa kehittämään esimerkiksi viranomaisille koulutuksia havaintovääristymän vaikutusten ehkäisemiseksi

oikeustapauksissa. Lisäksi vainoamislait auttavat ehkäisemään turhia vainoamissyttöksiä tapauksissa, joissa tuntemattoman henkilön toiminta ei täytä vainoamisen tunnusmerkistöä, mutta toiminta on tulkittu vainoamiseksi sen kohteen puolesta. Parhaiten näiden näkökulmien on todettu yhdistyvän Ison-Britannian vainoamislaisissa, joka määrittelee laajan kirjon käyttäytymistapoja vainoamiseksi ja jonka on havaittu vastaavan hyvin ihmisten yleiskäsitystä vainoamisesta (Sheridan & Davies, 2001b). Vaikka useita erilaisia toistuvia toimintatapoja voidaankin pitää vainoamisena, on vainoamisessa tunnistettu tiettyjä tyypillisiä tekotapoja. Tekotavat voivat vaihdella myös vainoamisen keston mukaan.

1.2 Vainoamisen yleisyys, toimintatavat ja kesto

Vainoamisen yleisyyttä koskevat arviot vaihtelevat tutkimuksissa vainoamisen määrittelyn sekä tutkittavan populaation mukaan (Spitzberg, 2002). Edustavien väestöpohjaisten tutkimusten mukaan noin 12–16 % naisista ja 4–7 % miehistä kokee vainoamista elämänsä aikana (Sheridan, Blaauw & Davies, 2003). Suhdeluvun naisten ja miesten välillä on todettu olevan suurin kliinisissä ja rikosoikeudellisissa aineistoissa kun taas yleisväestössä naiset ja miehet altistuvat vainoamiselle tasapuolisemmin (Spitzberg & Cupach, 2007).

Tutkimusten mukaan usein yhteen vainoamistapaukseen liittyy noin kahdesta viiteen vainoamistapaa ja uhri altistuu vainolle tyypillisimmin muutamia tai useampia kertoja viikossa (Dressing, Kuehner & Gass, 2005). Vainoamiseen liittyvistä toimintatavoista on muodostettu erilaisia luokitteluja (mm. Sinclair & Frieze, 2000; Spitzberg & Cupach, 2007). Yhteistä näille luokitteluille on, että erilaiset vainoamistavat muodostavat jatkumon lievemmästä romanttisesta tavoittelukäyttäytymisestä väkivaltaiseen käyttäytymiseen asti.

Vainoamiseen voi liittyä uhkailua ja väkivaltaa. Uhkailua esiintyy arviolta 54 % vainoamistapauksista, ja sen on todettu olevan yleisintä kliinisissä ja rikosoikeudellisissa aineistoissa (Spitzberg & Cupach, 2007). McEwan, Mullen ja Purcell (2007) havaitsivat katsauksessaan fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa esiintyvän arviolta 25–35 % vainoamistapauksista, mutta näiden tekojen johtavan vain harvoin vakaviin vammoihin. Tutkijoiden mukaan vakavammat väkivallanteot saattavat kuitenkin jäädä rikosoikeudellisissa aineistoissa tunnistamatta, sillä niissä syytenimikkeenä on usein jokin vainoamista vakavampi rikos. Lisäksi katsauksessa todettiin suurimman osan väkivaltaa tekevistä vainoajista

uhkailevan uhria ennen toimimistaan: vaikka suurin osa väkivallalla uhkaavista vainoajista ei toimi väkivaltaisesti, joutuvat uhkauksia kokeneet kolme kertaa useammin väkivallan uhriksi (McEwan ym., 2007). Väkivallan riskiä lisäävät uhkailun lisäksi vainoajan ja uhrin aiempi läheinen suhde, etenkin aiempi parisuhde ja sen aikainen väkivaltaisuus (Meloy, 2007; Sheridan & Davies, 2001a). Vainoajan akuutti psykoosi puolestaan vähentää väkivallan riskiä (Rosenfeld, 2004). Ristiriitaisempia tuloksia on havaittu väkivallan ja vainoajan iän, persoonallisuushäiriön, aiemman rikoshistorian ja koulutustason osalta (McEwan ym., 2007).

Vainoaminen kestää tutkimusten mukaan keskimäärin 22 kuukautta, mutta sen pituus voi kuitenkin vaihdella päivistä vuosiin (Spitzberg, 2002). Vainoamisesta voidaan erotella lyhyt- ja pitkäkestoinen vainoaminen, joiden tekijöissä ja tekotavoissa on tyypillisesti eroja. Purcell, Pathé ja Mullen (2004a) havaitsivat tutkimuksessaan lyhytkestoisen vainoamisen olevan intensiivistä ja sen kestävän muutamasta päivästä pariin viikkoon. Tällöin vainoaja on useimmiten uhrille tuntematon henkilö, ja tekotapa rajoittuu puhelinsoittoihin ja lähestymisyrityksiin. Pitkäkestoisen vainoamisen puolestaan todettiin jatkuvan kahdesta viikosta kuukausiin tai vuosiin. Tällöin vainoaja on yleensä joku uhrin tuntema henkilö, ja vainoaminen sisältää useita toimintatapoja (Purcell ym., 2004a). Yli kaksi viikkoa kestävässä vainoamisessa uhri altistuu tyypillisemmin myös tarkkailulle, vainoajan lähellä oleilulle sekä toistuville yhteydenotoille (McEwan ym., 2007). Jako pitkä- ja lyhytkestoiseen vainoamiseen saa myös tukea muista tutkimuksista ja katsauksista. Uhrin ollessa vainoajalle läheinen vainoamisen on havaittu olevan pitkäkestoisempaa ja sisältävän useampia toimintatapoja (Häkkinen, 2008; Logan & Walker, 2009). Vainoaminen on tyypillisemmin päivittäistä vainoamisen alkuvaiheessa, mutta harvenee ajan myötä (Blaauw, Winkel, Arensman, Sheridan & Freeve, 2002; Cattaneo, Cho & Botuck, 2011).

Pidempikestoinen vainoaminen sisältää tyypillisesti vakavampia tekotapoja ja se saattaa olla yhteydessä uhrin vakavampaan psyykkiseen oireiluun (McEwan ym., 2007). Tästä syystä voidaan olettaa, että vainoamisen kesto on yhteydessä vainoamisesta annettavaan tuomioon. Vainoamisen keston itsenäisestä vaikutuksesta rangaistukseen ei kuitenkaan ole tietävästi aiempaa tutkimustietoa. Tämän tutkimuksen yhtenä tavoitteena onkin selvittää, onko vainoamisen kestolla itsenäistä vaikutusta vainoamisesta annettavan tuomion todennäköisyyteen. Lisäksi tutkitaan, eroavatko vainoamisesta tuomitut ja tuomitsematta jätetyt vainoamisen keston osalta. Myös vainoamistapojen sekä uhriin kohdistuvan uhkailun

yhteyttä vainoamisesta tuomitsemiseen on tutkittu tiettävästi vasta vähän. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan, ennustavatko vainon uhriin kohdistetut yhteydenotot, tarkkailu ja uhkailu vainoamisesta tuomitsemista ja eroavatko vainoamisesta tuomitut tai tuomitsematta jätetyt vainoamisen tekotapojen ja uhkailun osalta. Näiden tietojen avulla voidaan arvioida tuomareiden koulutuksen tarvetta vainoamiseen liittyen.

1.3 Vainoaminen ja sen motiivit – kuka vainoaa ketä ja miksi?

Vainoaja on useimmiten mies ja vainon uhri nainen (esim. Harris, 2000). Miesten osuudeksi vainoajista on arvioitu tutkimuksissa 72–86 % (Dressing ym., 2005; Sheridan, Blaauw, ym., 2003). Naisten osuus sekä vainon uhreista että vainoajista vaihtelee tutkittavan populaation mukaan, ja naisvainoajien osuus on suurempi rikosoikeudellisissa aineistoissa (Carabellese, Candelli, La Tegola, Alfarano & Catanesi, 2013; Spitzberg & Cupach, 2007). Vainoajien on todettu olevan yleensä muita rikosentekijöitä vanhempia, keski-ikänsä noin 30–40 -vuotiaita, ja heillä on usein myös aiempaa rikoshistoriaa (Jordan, Logan, Walker & Nigoff, 2003). Noin 13 % vainoajista on tuomittu aiemmin samaan uhriin kohdistuvista muista rikoksista (Jerre, 2015).

Tyypillisimpiä vainoajilla esiintyviä mielenterveyden häiriöitä ovat päihderiippuvuudet, mielialahäiriöt sekä narsistinen, antisosiaalinen, epävaka ja huomionhakuinen persoonallisuushäiriö (Sheridan, Blaauw, ym., 2003). Vaikka osalla vainoajista esiintyy myös psykooseja, ovat psykoottiset vainoajat vähemmistö. Heitä esiintyy useimmiten tuntemattomia henkilöitä vainoavissa (Sheridan, Blaauw, ym., 2003). Mielenterveyden häiriöt ovat yleisempiä naisvainoajilla ja julkisuuden henkilöitä vainoavilla (Carabellese ym., 2013; Meloy, 2007).

Vainoajan ja tämän uhrin aiempaa suhdetta on luokiteltu tutkimuksissa useilla eri tavoilla, joten eri suhdetyyppien tarkkoja osuuksia on vaikeaa arvioida (Spitzberg, 2002). Suurin osa vainoajista kuitenkin tuntee uhrinsa, ja noin puolissa tapauksista vainoaja on uhrin entinen kumppani (Spence-Diehl & Potocky-Tripodi, 2001). Uhrilleen tuntemattomien vainoajien osuudet vaihtelevat tutkimuksissa 2–34 % välillä (esim. Dovelius ym., 2006; Harris, 2000). Naisuhreja vainoaa tyypillisemmin entinen kumppani, kun taas miesten vainoajat ovat usein tuntemattomia tai uhrin ystäviä tai tuttavvia (Davis, Coker & Sanderson, 2002). Naisuhreilla

vainoamisen syynä on tyypillisesti ero parisuhteesta, ja monilla uhreilla saattaa olla myös lapsi vainoajansa kanssa. Entistä kumppaniaan vainoavat ovat usein olleet suhteen aikana väkivaltaisia ja kontrolloivia (Nikupeteri, 2016; Spence-Diehl & Potocky-Tripodi, 2001). Entiseen parisuhteeseen liittyvässä vainoamisessa suhteen historialla onkin suuri merkitys vainoajan käyttäytymisen tulkitsemisessa. Vainoamisen uhri voi esimerkiksi kokea jotkin ulkopuolisen näkökulmasta harmittomilta vaikuttavat käyttäytymistavat tai puheet muistutuksena koetuista fyysisistä pahoinpitelyistä (Logan & Walker, 2009).

Vainoamiseen voi liittyä useita päällekkäisiä ja jopa ristiriitaisia motiiveja. Spitzberg ja Cupach (2007) havaitsivat katsauksessaan läheisyyteen liittyvien ja aggressiivisten motiivien olevan yleisimpiä vainoamisen motiiveja. Läheisyyteen liittyviä motiiveja esiintyi noin kolmasosassa ja aggressiivisia motiiveja neljäs–viidesosassa vainoamistapauksista. Näiksi motiiveiksi määriteltiin esimerkiksi ihastus ja mustasukkaisuus sekä viha ja kosto. Muita motiiveja olivat muun muassa konflikteihin liittyvät motiivit, joita esiintyi hieman yli kymmenesosassa vainoamisista. Tällaisiksi luokiteltiin esimerkiksi uhrin ja vainoajan välinen riita. Luokittelussa on kuitenkin paljon tulkinnanvaraisuutta (Spitzberg & Cupach, 2007). On mahdollista, että esimerkiksi konflikteihin liittyvät motiivit jäävät luokittelussa toissijaisiksi suhteessa läheisyyteen tai aggressioon liittyviin motiiveihin, eikä niitä näin tunnistettaisi yhtä paljoa. Motiivit voivat vaikuttaa myös vainokäyttäytymiseen ja vainoamisen jatkumiseen. Esimerkiksi tapauksissa, joissa vainoamisen motiivina on pyrkimys parisuhteeseen vainotun kanssa, vainoajat saattavat olla alttiita aloittamaan vainoamisen uudestaan kohdistuen samaan tai eri uhriin (Mullen ym., 2006). Lisäksi joidenkin vainoajien tavoitteena voi olla kohdistaa seksuaalista väkivaltaa uhriinsa. Tällaiset vainoajat voivat pyrkiä tutustumaan uhriinsa ja nauttia vainoamisen tuomasta vallan tunteesta (Mullen, Pathé, Purcell & Stuart, 1999).

Uhrin ja vainoajan piirteet, heidän välisensä suhde ja vainoamisen motiivit ovat yhteydessä esimerkiksi vainoamisen todennäköisyyteen ja sen väkivaltaisuuteen. Onkin luultavaa, että nämä piirteet ovat yhteydessä myös vainoamisesta annettavaan tuomioon. Tässä tutkimuksessa pyritään selvittämään, ennustavatko vainoajan sukupuoli ja hänen suhteensa uhriin vainoamisesta tuomitsemista. Lisäksi selvitetään, eroavatko vainoamisesta tuomitut ja tuomiotta jääneet asianomistajan tai vainoajan sukupuolen, heidän välisensä suhteen, aiemman rikoshistorian tai vainoamisen motiivien osalta. Tieto lain ulkopuolisten tekijöiden

yhteydestä vainoamisesta tuomitsemiseen auttaa hahmottamaan, vaikuttavatko havaintovääristymät tuomareiden päätöksiin Suomessa.

1.4 Oikeudenmukainen maailma -hypoteesi ja vainoamisen havaitsemisen vääristymät

Oikeudenmukainen maailma -hypoteesilla on selitetty muun muassa vainoamisen havainnoinnin vääristymiä. Hypoteesin mukaan ihmiset uskovat elävänsä maailmassa, jossa he saavat mitä ansaitsevat ja ansaitsevat saamansa. Jotta usko hallittavissa olevaan ja oikeudenmukaiseen maailmaan voidaan säilyttää, epäreilut tilanteet tulkitaan uudelleen ja tapahtuma pyritään näkemään ainakin osittain uhrin syynä (Sheridan, Gillett, Davies, Blaauw & Patel, 2003). Vainoamistapauksissa uskomus oikeudenmukaiseen maailmaan voi johtaa muut ihmiset ajattelemaan, että uhri on rohkaissut vainoajan käyttäytymistä ja saanut itse aikaan vainoamisensa. Tämä auttaa säilyttämään kokemuksen turvassa olemisesta ja kontrollista (Sheridan, Scott & Nixon, 2016). Tämä selittää erityisesti uhrin ja vainoajan välisen suhteen vaikutusta vainoamistapausten tulkintaan. Esimerkiksi entisen puolison vainoaminen voidaan nähdä eron kulkua (Scott, Lloyd & Gavin, 2010) tai reaktiona johonkin uhrin sanomaan tai tekemään asiaan (Scott & Sheridan, 2011). Uskomus voi vaikuttaa myös esimerkiksi oikeusviranomaisten, kuten poliisin ja tuomareiden, näkemyksiin vainoamisesta ja tätä kautta tapausten tutkimiseen ja tuomioihin.

Oikeudenmukainen maailma -hypoteesin lisäksi vainoamiseen liittyy myös muita ajatusvääristymiä, jotka vaikuttavat niin yleisväestön kuin viranomaistenkin käsityksiin vainoamisesta. Naiset ja vainoamista kokeneet henkilöt pitävät uhrin lähestymistä ja tarkkailua herkemmin vainoamisena kuin miehet ja vainoamista kokemattomat (Yanowitz, 2006). Jos vainoaja on mies ja uhri nainen, vainoamista pidetään rikollisempänä, avun hakemista poliisilta tarpeellisempänä ja uhrin ajatellaan olevan suuremmassa vaarassa (Phillips ym., 2004; Sheridan & Scott, 2010). Tämä voi selittää, miksi samaa sukupuolta vainoavien on havaittu useammin uhkailevan ja tunkeutuvan uhrinsa kotiin kuin vastakkaista sukupuolta vainoavien (Strand & McEwan, 2011) – tällaista vainoamista voidaan yleisesti pitää vähemmän vakavana tai vaarallisena, jolloin asiaan puuttumiseksi vaaditaan vakavampia vainoamistekoja. Myös vainoajan ja uhrin suhde vaikuttaa havaintoihin vainoamisesta. Tämä vaikutus on mahdollisesti riippumaton siitä, ovatko uhri ja vainoaja samaa sukupuolta (Finnegan, 2015). Käyttäytymistä pidetään todennäköisemmin vainoamisena vainoajan

ollessa tuntematon tai uhrin tuttava kuin vainoajan ollessa uhrin entinen kumppani. Vainoajan ollessa uhrilleen tuntematon vainoamisen ajatellaan myös tuottavan todennäköisemmin psyykkistä ja fyysistä vahinkoa sekä pelkoa ja poliisin väliintulo nähdään tarpeellisempana (Scott ym., 2010).

Tutkimukset osoittavat, että vainoamistapauksissa ihmisillä esiintyy toisinaan taipumusta syyllistää uhria ja liittää vainoamiseen lieventäviä piirteitä. Jos vainoaja on uhrin entinen kumppani tai tuttu, uhria pidetään herkemmin syyllisenä vainoamiseensa (Sheridan, Gillett, ym., 2003; Sheridan ym., 2016). Tämä ilmenee erityisesti silloin, kun vainoaja on mies ja uhri nainen (Gavin & Scott, 2016, mutta ks. Sheridan & Scott, 2010). Naisuhrien ajatellaan useammin aiheuttavan itse vainoamisensa ja johtavan sen jatkumiseen, kun taas miesuhrien reaktioita voidaan vähätellä ja pitää yhteydenottoa poliisin liioitteluna ja sukupuolirooliin nähden epäsopivana (Gavin & Scott, 2016).

Gavin ja Scott (2016) havaitsivat tutkimuksessaan vainoajan ja uhrin sukupuolen ja aiemman suhteen vaikuttavan vainoamiseen liitettävien lieventävien perusteiden käyttöön. Tyypillisimpiä lieventäviä perusteita olivat tekijän päihtymys, mielentilan epävakaus sekä tekojen hyväksyttävyyden heteroseksuaalisen tavoittelun kontekstissa. Arvioitujen päihtymystilan voitiin katsoa lieventävän tekoa vainoajan ollessa mies ja uhrin entinen kumppani tai tuttu. Päihtymys ei kuitenkaan lieventänyt naisvainoajan toimintaa riippumatta tämän suhteesta uhriin. Lisäksi tuttua tai entistä kumppania vainoavien miesten toimintaa romantisoitiin: vainoamista pidettiin järkevänä reaktiona esimerkiksi eroon tai torjumiseen ja se nähtiin paitsi sopivana, myös sympaattisena toimintana. Naisvainoajien toimintaa taas pyrittiin ymmärtämään mielenterveyden ongelmien tai raskauden ja hormonaalisen ehkäisyn vaikutuksien näkökulmasta, kuitenkin toimintaa lieventämättä (Gavin & Scott, 2016).

Samanaikainen lieventävien tekijöiden käyttö ja uhrin syyttäminen ja vähättely tuottavat monimuotoisen kuvan vainoamisen tulkitsemisesta. Miesvainoajien toiminnan arvioinnissa käytetään lieventäviä tekijöitä, kun taas naisvainoajien kohdalla näin ei tehdä; naisuhrien nähdään olevan ”neito pulassa”, kun miesuhreilta vaaditaan kykyä selvittää vainoamisteot ja selvittää vainoamisesta yksin. Näiden tietojen perusteella voitaisiin olettaa, että vainoamisesta tuomitut olisivat todennäköisemmin miehiä ja heidän uhrinsa olisivat tyypillisemmin naisia.

Myös viranomaisilla esiintyy ajatusvääristymiä, jotka liittyvät vainoamiseen. Poliisit näkevät käyttäytymisen todennäköisemmin vainoamisena ja uskovat sen aiheuttavan uhrissa ahdistuneisuutta ja huolestuneisuutta, kun vainoaja on tuntematon ja poliisi on iäkkäämpi (Sheridan ym., 2016). Lisäksi vainoamistapausten käsittelyssä kokeneet poliisit pitävät vainoamista todennäköisemmin pidempään jatkuvana ja uhria epätodennäköisemmin syyllisenä vainoamiseensa (Weller ym., 2013). Rikosoikeuden parissa työskentelevien henkilöiden on havaittu kehottavan vainon uhreja dokumentoimaan vainokäyttäytymistä vain hieman yli viidesosassa tapauksista, vaikka vainoamistuomio edellyttää usein vainoamistoimien dokumentointia (Logan & Walker, 2010). Tutkimusten perusteella onkin mahdollista, että myös rikosoikeudellisessa ympäristössä vainoaminen nähdään usein tuntemattoman tai tuttavan toimintana, johon nähden turvatoimet tai rikosoikeudellista prosessia varten kerätyt todisteet saattavat olla liioittelua.

Vaikka vainoamiseen liittyvien ajatusvääristymien on havaittu vaikuttavan myös poliisien toimintaan, ei näiden vääristymien vaikutuksia tuomareiden määräämiin vainoamistuomioihin ole tiettävästi tutkittu. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan, eroavatko tuomitut ja tuomitsematta jätetyt muun muassa syytetyn ja uhrin sukupuolen sekä heidän välisensä suhteen osalta. Lisäksi tutkitaan, ennustavatko syytetyn sukupuoli ja syytetyn ja uhrin suhteen tausta vainoamistuomion saamista. Nämä tiedot voivat auttaa selventämään mahdollisia ajatusvääristymien vaikutuksia tuomitsemiseen ja tarvittaessa kehittämään koulutusta esimerkiksi tuomareille vainoamiseen liittyvistä ajatusvääristymistä.

1.5 Varotoimet sekä vainoamisen psyykkiset seuraukset

Vainoamisen uhrin voivat tehdä vainoamisen lopettamiseksi useita muutoksia elämäänsä. Tutkimusten mukaan tyypillisimpiä varotoimia ovat puhelinnumeron vaihtaminen tai salaaminen, pois muuttaminen sekä työpaikan vaihtaminen (Pathé, Mullen & Purcell, 2001). Vainoamisen seurauksena enemmän pelkoa kokevat uhrin tekevät enemmän muutoksia elämäänsä (Dovellius ym., 2006). Jotkut uhrin pyrkivät saamaan vainoamisen loppumaan itse, mutta suurin osa ei koe varotoimien, vainoajan kohtaamisen tai lakiin nojaavien lopettamisyritysten toimivan (Blaauw ym., 2002). Esimerkiksi entisen kumppanin vainoamista naisuhreista vain 9 % koki vainoamisen lopettamiseen taivuttelulla ja 23 % poliisin mukaantulolla olleen positiivisia vaikutuksia vainoajan käyttäytymiseen (Brewster,

2001). Vaikka uhrin voivatkin siis pyrkiä pysäyttämään vainoamisen useilla keinoilla, vain harva kokee hyötyvänsä näistä toimista. Uhrin turvatoimet ja reaktiot sekä vainoamisesta aiheutuvat psyykkiset seuraukset voivat vaikuttaa uhrin lisäksi myös tämän läheisiin ja perheeseen (McGuire & Wraith, 2000; Nikupeteri, 2016).

Vainon uhreilla on havaittu useita psyykkisiä seurauksia, kuten univaikeuksia, masentuneisuutta, traumaperäisen stressihäiriön oireita ja ahdistuneisuutta (Dressing ym., 2005; Häkkänen, 2008). Uhrien on havaittu muistuttavan mielenterveydeltään enemmän avohoitopotilaita kuin yleisväestöä ja heidän kokonaisvaltaisen hyvinvointinsa on todettu heikkenevän vainon seurauksena (Blaauw ym., 2002; Dressing ym., 2005). Uhrin voivat kokea myös vihaa, pelkoa, itsesyytöksiä ja häpeää sekä heikentynyttä luottamusta muihin (Kamphuis, Emmelkamp & Bartak, 2003). Lähes kolmasosalla uhreista on todettu toistuvia ajatuksia itsemurhan tekemisestä (Blaauw ym., 2002). Vainon kohteena eläminen voi johtaa myös lisääntyneeseen päihteiden käyttöön ahdistuneisuuden lievittämiseksi. Koska vainoamisen ennakoiminen on usein vaikeaa, voivat uhrin jatkuva pelokkuus ja ylitarkkaavuus vaikuttaa kielteisesti hänen sosiaalisiin suhteisiinsa (Pathé ym., 2001). Vainoamisesta voi aiheutua myös muun muassa uni- tai syömishäiriöitä tai itsetunnon heikkenemistä. Joskus vainon seurauksena uhri voi kuitenkin kokea esimerkiksi ihmissuhteidensa tai minäkuvansa vahvistuneen (Spitzberg, 2002).

Vaikka vainoaminen itsessään lisää psyykkisen haitan riskiä, myös vainoamisen piirteet ja siihen liittyvät tekijät vaikuttavat uhrille aiheutuviin psyykkisiin seurauksiin. Tekotavoista muun muassa seuraaminen (Blaauw ym., 2002) sekä vainoamisen ulottaminen uhrin läheisiin ja tuttuihin ovat yhteydessä uhrin psyykkisiin oireisiin (Logan & Walker, 2009). Vainoamistapojen lukumäärän on toisissa tutkimuksissa havaittu olevan yhteydessä psyykkiseen oireiluun ja toisissa ei (vrt. Blaauw ym., 2002; Purcell, Pathé & Mullen, 2005). Tulokset ovat ristiriitaisia myös vainoamisen keston ja oireilun voimakkuuden yhteydestä, vaikka pääasiallisesti pidempikestoisen vainoamisen vaikuttaisi olevan yhteydessä vakavamman psyykkiseen oireiluun (McEwan ym., 2007; ks. myös Blaauw ym., 2002). Pitkäkestoisen vainoamisen aikana esiintyvien uhkausten ja väkivallan on havaittu olevan yhteydessä posttraumaattisen stressin oireisiin (Purcell ym., 2005). Myös vainon aikainen pelko on yhteydessä psyykkisiin oireisiin. Tätä on selitetty sillä, että pelko heikentää immuunijärjestelmän toimintaa sekä kykyä pärjätä muiden elämän stressitekijöiden kanssa

(Davis ym., 2002). On mahdollista, että naisuhreilla vaino aiheuttaa tyypillisemmin psyykkisiä oireita kuin miesuhreilla: vainon on aiemmin todettu olevan naisuhreilla yleisemmin yhteydessä väkivaltaan ja pelon kokemiseen kuin miesuhreilla (Dovelius ym., 2006). Vainoamiseen liittyviä psyykkisiä oireita havaitaan vähemmän yleisväestöön perustuvissa kuin psykiatrisissa aineistoissa (Purcell ym., 2005).

Myös uhrin ja tekijän piirteet vaikuttavat uhrin psyykkisen haitan todennäköisyyteen. Kun vainoaja on uhrin läheinen, vainoaminen aiheuttaa todennäköisemmin psyykkistä traumaoireilua ja vaikuttaa uhrin elämään voimakkaammin (Dovelius ym., 2006; Kamphuis ym., 2003). Kaikissa tutkimuksissa psyykkisten oireiden ei kuitenkaan ole havaittu olevan yhteydessä vainoajan ja uhrin suhteeseen, ja esimerkiksi pitkäkestoisessa vainoamisessa oireet ovat riippumattomia vainoajasta (Blaauw ym., 2002; Purcell ym., 2005). Lisäksi naisuhrit kokevat mahdollisesti enemmän sosiaalista haittaa ja raportoivat enemmän vainoamisen psykologisia vaikutuksia kuin miesuhrit. Tämä voi tosin heijastaa naisten taipumusta kokea hyväksytyimmäksi kertoa psyykkisistä oireistaan (McEwan ym., 2007). Psyykkisten oireiden ja vainoajan ja uhrin piirteiden välinen yhteys vaikuttaisi olevan monimutkainen. Davis ym. (2002) havaitsivat tutkimuksessaan vainon olevan riippumatta pelon määrästä yhteydessä psyykkisiin oireisiin. Oireet kuitenkin vaihtelivat uhrin sukupuolen ja uhrin ja vainoajan suhteen mukaan. Esimerkiksi miehillä tuttavien suorittama vainoaminen oli yhteydessä kroonisen mielenterveyden häiriön kehittymiseen ja entisen kumppanin suorittama vainoaminen huumeiden käyttöön. Vainoamisesta ei kuitenkaan koidu kaikille uhreille psyykkisiä seurauksia, ja keskeisiä seurausten synnyssä ovatkin yksilöön ja vainoamiseen liittyvien tekijöiden yhdistelmät (Kamphuis ym., 2003).

Lähes neljäsosan vainon uhreista on havaittu konsultoivan psykologia tai lääkäriä vainoamisen aiheuttaman kärsimyksen vuoksi (Dressing ym., 2005). Uhrien tyypillisimpiä huolenaiheita ovat vainoamisen väkivaltaiseksi kärjistyminen, vainoamisen jatkuminen tai uudelleen alkaminen ja sen aiheuttama psykososiaalinen haitta (McEwan ym., 2007). Useat uhrit eivät kuitenkaan hae apua perheensä, ystäviensä ja tuttujensa ulkopuolelta. Esimerkiksi jopa 90 % tuntemattoman vainoajan uhreista keskittää avunpyyntönsä lähipiiriinsä (Dovelius ym., 2006). Syitä avun hakematta jättämiselle voivat olla esimerkiksi huonot aiemmat kokemukset tai pelko siitä, ettei uhria uskota (Brewster, 2001).

Jotta vainon uhrin uskaltavat hakea apua läheistensä ulkopuolelta, tulee asiantuntijoiden tietoutta vainoamisen psyykkisistä seurauksista ja niihin vaikuttavista tekijöistä lisätä. Lisäksi todistettavien psyykkisten seurausten ja varotoimien yhteys vainoamisesta myönnettävään kärsimyskorvaukseen ja tilapäisen haitan korvaukseen on tärkeää selvittää. Näin voidaan arvioida psyykkisten seurausten ja turvatoimien dokumentoinnin keskeisyyttä ja korvausten ja uhrille koituvien seurausten suhteen oikeutta. Tässä tutkimuksessa selvitetään, mitkä tekijät ennustavat vainoamisen psyykkisiä seurauksia. Tutkittavia tekijöitä ovat uhrin sukupuoli, uhrin ja syytetyn suhde, vainon kesto ja sen ilmenemismuodot (seuraaminen, uhkailu ja yhteydenotto tämän läheisiin). Lisäksi tutkitaan, millaisia vaikutuksia vainoamisen psyykkisillä seurauksilla ja tehdyillä varotoimilla on tilapäisen haitan ja kärsimyksen korvauksiin. Tilapäisen haitan korvaus ja kärsimyskorvaus ovat rahallisia korvauksia, joita tuomioistuimien voi määrätä maksettavaksi rikoksen uhrille vahingonkorvauslain mukaisesti. Tilapäisen haitan korvaus kattaa fyysisen ja psyykkisen terveydentilan negatiiviset muutokset. Kärsimyskorvauksen tarkoituksena puolestaan on hyvittää rikoksen uhrille tämän itsetunnolle ja ihmisarvolle aiheutunut loukkaus (Könkkölä ym., 2014a, 2014b)

1.6 Vainoamislain oikeuskäytäntö

Vaikka laissa on määrätty rikoksista seuraavien rangaistusten puitteet, yleinen tapa soveltaa lakia muodostuu vasta useiden tuomioistuinten päätöksien perusteella. Tätä yleistä lain soveltamisen tapaa kutsutaan oikeuskäytännöksi (Euroopan oikeusportaali, 2016, ”Oikeuskäytäntö”, 1. kappale). Vainoamisen oikeudellisista seurauksista on säädetty Suomen rikoslain, ja Suomessa rangaistus vainoamisesta on sakkoa tai maksimissaan kaksi vuotta vankeutta (Vainoaminen, RL 25 7a§). Vainoaminen johtaa rikosoikeudelliseen tuomioon ulkomaisten tutkimusten mukaan noin 23–36 % tapauksista (mm. Sheridan & Davies, 2001a; Sheridan & Roberts, 2011). Tuomioiden on havaittu olevan yhteydessä uhrin omaisuuteen kohdistuvaan vahinkoon, uhuriin kohdistuneeseen väkivaltaan ja kolmansiin osapuoliin kohdistuneisiin uhkauksiin (Sheridan & Davies, 2001a). Myös uhrin ja vainoajan suhde vaikuttaa tuomion todennäköisyyteen: tuntematon vainoaja saa todennäköisemmin syytteen ja tuomion toimistaan kuin entinen kumppani, vaikka myös poikkeavia tutkimustuloksia on (Harris, 2000; Sheridan & Davies, 2001a; vrt. Dovelius ym., 2006).

Ulkomaisten tutkimusten mukaan tyypillisiä rikosoikeudellisia seurauksia vainoamisesta ovat ehdollinen ja ehdoton vankeus tai sakko. Joissain tapauksissa syytetty voidaan tuomita myös psykiatriseen hoitoon (Harris, 2000; Jerre, 2015). Erilaisten seuraamusten yleisyys vaihtelee maittain, ja esimerkiksi Ruotsissa vankeusrangaistus on yleisempi seuraus vainoamisesta kuin Englannissa (vrt. Jerre, 2015; Harris, 2000). Myös vankeustuomioiden pituus vaihtelee eri maissa. Esimerkiksi Ruotsin rikostenehkäisyneuvoston (Brottsförebyggande rådet; Jerre, 2015) tekemän selvityksen mukaan Ruotsissa vainoamistuomioiden mediaanikesto on muita rikoksia sisältävissä tuomioissa neljä ja vain vainoamista koskevissa tuomioissa kolme kuukautta. Selvityksen mukaan monissa vainoamistuomioissa syytetty tuomitaan myös muista rikoksista, tyypillisesti kohdistuen johonkin tai johonkuhun muuhun kuin vainoamisrikoksen asianomistajaan. Muiden samanaikaisesti tuomittujen rikosten mediaanimäärä on selvityksen mukaan viisi, vaikka lukumäärä voi vaihdella yhdestä jopa satoihin. Tällöin tyypillisesti on kyse toistuvista lähestymiskieltojen rikkomisista (Jerre, 2015).

Vainoamisen kohdalla lain ulkopuolisten tekijöiden vaikutusta tuomioihin ei tietävästi ole tutkittu. Muiden rikosten osalta on havaittu, että nuoret aikuiset saavat todennäköisemmin vankilatuomion kuin teini-ikäisten loppupuolella olevat syytetyt. Nuorten aikuisten ja vanhempien syytettyjen vankeustuomioiden todennäköisyyksien osalta tutkimustulokset ovat ristiriitaisia (vrt. Hilinski-Rosick, Freiburger & Verheek, 2014; Steffensmeier, Painter-Davis & Ulmer, 2017). Myös syytetyn valkoihoisesta poikkeavan etnisen taustan on havaittu vaikuttavan tuomion laatuun ja pituuteen, ja tämä vaikutus on voimakkaampi miehillä kuin naisilla (Steffensmeier ym., 2017). Lisäksi raskauttavien tekijöiden vaikutus tuomioon on luultavasti voimakkaampi tummaihoisilla kuin valkoihoisilla syytetyillä (Bjerregaard, Smith, Cochran & Fogel, 2017). Miehet saavat tutkimusten mukaan kokonaisuudessaan kovempia rangaistuksia kuin naiset, ja erityisesti nuorimmat naissyytetyt saavat lievempiä tuomioita (esim. Steffensmeier ym., 2017).

Tässä tutkimuksessa tietämystä lain ulkopuolisten tekijöiden vaikutuksesta tuomioihin pyritään lisäämään. Yhtenä tämän tutkimuksen kysymyksenä onkin, eroavatko vainoamistuomiot mies- ja naistuomittujen sekä osittain tai kokonaan nimeltään vierasperäisten ja ei-vierasperäisten tuomittujen välillä. Lisäksi pyritään selvittämään, eroavatko vainoamisesta tuomitut ja tuomitsematta jätetyt nimen vierasperäisyyden tai iän osalta ja ennustaako vainoajan ikä vainoamisesta tuomitsemista.

Tilanteet, joissa todisteita on vain vähän, voivat johtaa myös esimerkiksi poliisien voimakkaampaan pyrkimykseen saada rikoksesta epäillyltä henkilöltä tunnustus. Tämä voimakas pyrkimys voi johtaa painostuksen käyttöön kuulustelussa ja sitä kautta väriin tunnustuksiin, joilla viitataan tekemättömien rikosten tunnustamiseen. Väriä tunnustuksia tehdään enemmän miesten toimesta ja liittyen lieviin rikoksiin (Santtila & Hartwig, 2008). Suomessa lain mukaan tunnustusta käsitellään todisteena, ja tunnustus voi lievissä rikosasioissa riittää yksinkin tuomion antamiseen (Hallituksen esitys 58/2013). Tunnustusten vaikutusta vainoamisesta tuomitsemiseen ei ole tiettävästi aiemmin tutkittu. Tämän tutkimuksen yhtenä tarkoituksena on selvittää, eroavatko vainoamisesta tuomitut ja tuomitsematta jätetyt teon tunnustamisen osalta ja ennustaako teon tunnustaminen vainoamisesta tuomitsemista.

Läheskään kaikki vainoamistapaukset eivät johda rikosoikeudellisiin seurauksiin (Sheridan, Blaauw, ym., 2003). Vainoamisesta poliisille ilmoitettavien uhrien osuus vaihtelee tutkimuksissa noin 20–92 % välillä (mm. Dressing ym., 2005; Sheridan & Davies, 2001a). Poliiseille on havaittu ilmoitettavan vainoamisesta uhrin kokiessa pelkoa ja vainoajan ollessa uhrille läheinen tai tuntematon (Dovellius ym., 2006; Phillips ym., 2004). Monet uhrin hankkivat myös lähestymiskiellon (Brewster, 2001). Sen rikkominen on kuitenkin kohtuullisen yleistä, sillä tutkimusten mukaan noin 30–50 % annetuista lähestymiskielloista rikotaan (Häkkänen, Hagelstam & Santtila, 2003; Logan & Walker, 2010). Kiellon rikkomisen yleisyydestä huolimatta lähestymiskiellon hankkiminen viittaa uhrin pyrkimykseen päästä vainoamisesta eroon. Onkin tärkeää tutkia, eroavatko tuomitut ja tuomitsematta jääneet aiempien ja nykyisten lähestymiskieltojen osalta kohdistuen asianomistajaan, ja ennustavatko aiemmat tai nykyiset lähestymiskiellot vainoamistuomion saamista.

1.7 Tutkimuskysymykset

Suomessa ei ole juurikaan tutkittu vainoamisen psyykkisiä tai oikeudellisia seurauksia tai niihin vaikuttavia tekijöitä vainoamislain voimaantulon jälkeen. Tässä tutkimuksessa pyrittiin kartoittamaan vainoamislain oikeuskäytäntöä Suomessa sekä vainon uhrille aiheuttamiin psyykkisiin seurauksiin vaikuttavia tekijöitä. Tutkimuskysymykset olivat:

- 1) Eroavatko vainoamisesta tuomitut ja tuomitsematta jääneet toisistaan. Eroja tutkitaan seuraavissa asioissa: syytetyn ja asianomistajan sukupuoli, syytetyn nimen vierasperäisyys, ikä, teon tunnustaminen, aiempi rikollisuus, lähestymiskiellot, uhrin ja syytetyn suhteen tausta, vainoamisen motiivit, vainoamistavat, vainoamisen kesto sekä tuomion antamisen paikkakunta (pääkaupunkiseutu vs. muu Suomi)
- 2) Ennustavatko seuraavat tekijät tuomiota vainoamisesta: lähestymiskiellot, uhrin ja vainoajan suhteen tausta, vainoajan sukupuoli ja ikä, vainoamisen kesto, vainomenettelyn tunnustaminen, sekä yhteydenotot asianomistajaan tai asianomistajan tarkkailu ja uhkailu.
- 3) Eroavatko nais- ja miestuumittujen rangaistukset toisistaan?
- 4) Eroavatko nimeltään vierasperäisten tuomittujen rangaistukset ei-vierasperäisnimisten rangaistuksista?
- 5) Ennustavatko asianomistajan sukupuoli, vainon kesto, asianomistajan ja syytetyn suhde, tai seuraaminen, uhkailu ja yhteydenotot läheisiin vainoamisesta aiheutuvien psyykkisten seurausten syntyä?
- 6) Vaikuttavatko varotoimet ja psyykkiset seuraukset uhrille määrättäviin korvauksiin?

2 MENETELMÄT

2.1 Tutkimusaineisto

Tutkimusta varten aineistoksi kerättiin kaikki Suomen käräjäoikeuksien antamat vainoamistapausten päätökset vuosilta 2015–2016. Tutkimusaineiston lopullinen koko oli 246 päätöstä. Kokonaisuudessaan käräjäoikeuksilta saatuja tapauksia oli 262, joista 15 karsiutui lopullisesta aineistosta. Karsiutumisen syitä oli tapauksessa aiheutunut sovinto ($n = 5$), vainoamissyytteen puuttuminen tapauksesta ($n = 1$), syyttäjän luopuminen syytteistä ($n = 2$), syytetyn kuolema ($n = 1$), tapaus oli lähestymiskieltoasia ($n = 3$) ja tapauksen ratkaiseminen vuonna 2014 ($n = 3$) tai 2017 ($n = 1$).

Päätösten lukumäärä vaihteli käräjäoikeuksittain. Eniten tapauksia ratkaistiin Helsingin ja Varsinais-Suomen käräjäoikeuksissa, kummassakin 24 kappaletta. Vähiten tapauksia ratkaistiin Keski-Pohjanmaan käräjäoikeudessa, jossa ei ratkaistu yhtäkään vainoamistapausta vuosina 2015–2016. Taulukossa 1 on esitetty aineiston päätösten lukumäärä käräjäoikeuksittain.

Taulukko 1. Vainoamispäätösten lukumäärät käräjäoikeuksittain.

<i>Paikkakunta</i>	<i>Päätösten lkm</i>	<i>%</i>	<i>Paikkakunta</i>	<i>Päätösten lkm</i>	<i>%</i>
Ahvenanmaa	2	0.8	Lappi	20	8.1
Espoo	9	3.6	Länsi-Uusimaa	8	3.2
Etelä-Karjala	6	2.4	Oulu	8	3.2
Etelä-Pohjanmaa	8	3.2	Pirkanmaa	22	8.9
Etelä-Savo	4	1.6	Pohjanmaa	6	2.4
Helsinki	24	9.7	Pohjois-Karjala	12	4.9
Hyvinkää	4	1.6	Pohjois-Savo	15	6.1
Itä-Uusimaa	1	0.4	Päijät-Häme	4	1.6
Kainuu	13	5.3	Satakunta	7	2.8
Kanta-Häme	19	7.7	Tuusula	1	0.4
Kemi-Tornio	3	1.6	Vantaa	3	1.2
Keski-Suomi	10	4.0	Varsinais-Suomi	24	9.7
Kymenlaakso	10	4.0	Ylivieska-Raahe	3	1.2

2.2 Aineiston keruu ja arviointimenetelmät

Aineisto kerättiin lähettämällä kaikkien Suomen käräjäoikeuksien kanslioihin sähköposti, jossa pyydettiin käräjäoikeutta toimittamaan kaikki heillä käsitellyt vainoamispäätökset vuosilta 2015–2016. Tutkimusta varten laadittiin aikaisempien tutkimusten (mm. Häkkänen ym., 2003) ja aineiston luonteen pohjalta muuttujalista, jonka avulla aineisto koodattiin. Koska muuttujat olivat yksiselitteisiä ja suoraan asiakirjoista koodattavia eikä niihin sisällynyt tulkinnanvaraisuutta, aineiston koodauksen suoritti yksi henkilö eikä koodaukselle tehty reliabiliteettitarkistusta.

Asianomistajan sukupuoli arvioitiin käräjäoikeuden päätöksestä asianomistajan nimen perusteella. Asianomistajan sukupuoli sai jonkin arvoista 0 = nimi salainen, 1 = mies, 2 = nainen, 3 = sekä että. Vaihtoehtoa ”sekä että” käytettiin tilanteissa, joissa asianomistajia oli useampia ja heissä oli sekä miehiä että naisia.

Vainoamisen psyykkiset seuraukset uhrille arvioitiin käräjäoikeuden päätöksen perusteella. Mikäli käräjäoikeus katsoi masennuksen, stressireaktion, traumaperäisen stressihäiriön tai muun psyykkisen seurauksen aiheutuneen asianomistajalle todistettavasti vainoamisesta, sai kyseessä oleva psyykkinen seuraus arvon yksi. Muussa tapauksessa se sai arvon nolla. Lopuksi luotiin uusi muuttuja, joissa kaikki psyykkiset seuraukset yhdistettiin omaksi dikotomisiksi muuttujakseen. Muuttuja sai arvon 1, jos asianomistajalla oli ilmennyt mitä tahansa edellä mainituista psyykkisistä seurauksista. Muutoin muuttuja sai arvon 0.

Varotoimia arvioitiin vainoamispäätöksestä asianomistajan kuvaamien tehtyjen turvatoimien perusteella. Asuinpaikan tai puhelinnumeron vaihtaminen sekä muut varotoimet saivat arvon dikotomisesti sen mukaan, oliko varotointa tehty vai ei (0 = ei, 1 = kyllä). Lopuksi varotoimia kuvaavista muuttujista luotiin uusi muuttuja, jossa kaikki tehdyt varotoimet yhdistettiin yhdeksi muuttujaksi, joka sai arvon 0 tai 1 (0 = ei tehty varotoimia, 1 = tehty varotoimia).

Asianomistajan ja syytetyn suhde määriteltiin käräjäoikeuden vainoamispäätöksen perusteella. Suhteen tausta kirjattiin parisuhteeksi, perheenjäseneksi/sukulaiseksi, työsuhteeksi/ammattilliseksi, naapuriksi, tutuksi tai tuntemattomaksi tai asianomistaja julkisuuden henkilöksi päätöksestä selvinneiden tietojen perusteella. Lisäksi tarkasteltiin, oliko tapahtumien taustalla päättynyt parisuhde, oliko vainon uhri uudessa suhteessa ja kohdistuiko vaino asianomistajan uuteen kumppaniin. Myös asianomistajan ja vastaajien yhteisten lasten olemassaolo arvioitiin. Tilanteissa, joissa asianomistajan ja vastaajan välisestä suhteesta ei voitu olla varmoja, sai muuttuja ”asianomistajan ja vastaajan suhde ei käy ilmi” arvon 1. Kaikki muuttujat saivat arvon dikotomisesti niin, että suhteen täyttäessä tietyn kriteerin se sai arvon 1. Muulloin suhde sai arvon 0. Asianomistajan ja syytetyn suhteen taustaa luotiin muuttujien avulla kuvaamaan uusi kaksiluokkainen muuttuja sen pohjalta, oliko asianomistajan ja syytetyn suhteen tausta luokiteltu alun perin parisuhteeksi vai joksikin muuksi (1 = Suhteen tausta muu kuin parisuhde, 2 = Suhteen tausta parisuhde).

Syytetyn sukupuoli arvioitiin vainoamispäätöksestä saatujen tietojen perusteella. Mikäli syytetyn etunimestä ei voitu päätellä sukupuolta, tarkastettiin tämän henkilöturvattunnuksen loppuosa tuomiolauselmasta. Syytetyn sukupuoli sai arvon 1 syytetyn ollessa mies ja 2 syytetyn ollessa nainen.

Syytetyn nimen vierasperäisyys arvioitiin syytetyn nimen perusteella. Arvioinnissa käytettiin kahta muuttujaa: ”syytetyn nimi kokonaan vierasperäinen” ja ”syytetyn nimi osittain vierasperäinen tai vierasperäisyydestä ei varmuutta”. Kumpikin muuttuja sai joko arvon 0 tai 1 (0 = ei, 1 = kyllä). Jos syytetyn nimi ei ollut vierasperäinen, kumpikin muuttuja sai arvon 0. Vierasperäiseksi määriteltiin nimi joka ei ollut suomenkielinen.

Syytetyn ikä arvioitiin syytetyn henkilöturvattuuden etuosan perusteella sen mukaan, minkä ikäinen syytetty oli tuomion antamisen aikaan. Ikä kirjattiin vuoden tarkkuudella.

Vainoamisteon tunnustaminen arvioitiin sen mukaan, oliko syytetty tunnustanut syytteen mukaista vainoamistekoa kokonaan tai osittain (0 = ei, 1 = kyllä). Jos syytetty ei ollut tunnustanut tekoa lainkaan, tunnustamista kuvaavat muuttujat saivat arvon 0.

Syytetyn aiempi rikollisuus arvioitiin päätöksestä ilmenevän aiemman rikollisuuden perusteella. Syytetyn aiempia rikostuomioita, aiempia vainoamistuomioita, toiseen henkilöön kohdistuneita rikoksia sekä vainoamista muistuttavia rikoksia luotiin kutakin kuvaamaan oma muuttujansa. Muuttujat saivat arvon 0 tai 1 sen mukaan, oliko syytettyä aiemmin tuomittu kyseisestä rikoksesta (0 = ei, 1 = kyllä).

Lähestymiskiellot arvioitiin sen mukaan, ilmenikö päätöksestä, että syytetty oli määrätty aiemmin lähestymiskieltoon suhteessa asianomistajaan tai hänellä oli voimassa oleva lähestymiskielto suhteessa asianomistajaan. Aiemmat ja voimassa olevat lähestymiskiellot saivat arvon 1, jos henkilöllä oli aiemmin ollut tai oli voimassa oleva lähestymiskielto suhteessa asianomistajaan. Muutoin muuttujat saivat arvon 0.

Vainoamisen motiiveiksi luokiteltiin kosto, kiusanteko, pyrkimys parisuhteeseen/ihastus, ihailu/huomionhaku ja pyrkimys vaikuttaa asioihin. Motiiveja arvioitiin käräjäoikeuden päätöksen perusteluiden, tapauksesta ilmenevien seikkojen sekä syytetyn ja asianomistajan kertomuksien perusteella. Jos motiivi jäi selvittämättä, sai muuttuja ”Motiivi epäselvä” arvon 1. Kaikki motiiviluokat saivat arvon sen mukaan, arvioitiinko motiivin olevan vainoamisen taustalla (0 = ei, 1 = kyllä).

Vainoamistavat arvioitiin päätöksessä esiintyvien vainoamistapojen perusteella. Tavat saivat arvon sen mukaan, esiintyikö niitä vainoamistapauksessa (0 = ei, 1 = kyllä). Arvioitavia vainoamistapoja olivat asianomistajaa koskevat kirjoitukset netin keskustelupalstoilla ja niiden uhkaavuus, vihamielisyys tai halventavuus; tekstiviestien, sähköpostien ja puhelinoitojen kohdistaminen asianomistajalle tai muille; asianomistajaa koskevat Facebook-päivitykset asianomistajan tai syytetyn sivuille; viestien lähettäminen asianomistajalle sosiaalisessa mediassa; yhteydenotto asianomistajaan kasvokkain; asianomistajan tarkkailu, seuraaminen, kotiin kutsumatta ilmestyminen, ovelta tai asunnon luona käyminen ja uhkailu vainoamisen yhteydessä; asianomistajan lähestyminen aseella varustautuneena; kirjeiden ja korttien lähettäminen tai lahjan tai lahjojen toimittaminen asianomistajalle; asianomistajan nimissä tavaroiden tilaaminen tai asianomistajan valokuvaaminen; sekä asianomistajan tuttaviiin yhteyden ottaminen.

Vainon kesto katsottiin kärjäoikeuden tuomiolauselmaasta. Kesto kirjattiin 0.5 kuukauden tarkkuudella.

Kärjäoikeuden paikkakunta kirjattiin sen mukaan, missä kärjäoikeudessa päätös annettiin. Tuomitsemispaikkakuntaa luotiin kuvaamaan muuttuja, jossa paikkakunta luokiteltiin sen mukaan, oliko tuomio annettu pääkaupunkiseudulla vai muualla Suomessa (0 = Helsinki, Espoo, Vantaa, 1 = muu Suomi).

Kärsimyskorvaus ja tilapäisen haitan korvaus kirjattiin päätöksen tuomiolauselman perusteella, jossa ilmenivät kärjäoikeuden määräämät korvaussummat. Summat kirjattiin yhden sentin tarkkuudella.

Vainoamisesta tuomitseminen sai arvon sen mukaan, saiko syytetty vainoamissyytteestä tuomion vai ei (0 = ei, 1 = kyllä). Jos syytetty todettiin syylliseksi vainoamiseen mutta jätettiin tuomitsematta rangaistukseen, sai vainoamisesta tuomitseminen arvon nolla.

Rangaistusseuraamukset kirjattiin sen mukaan, millainen tuomio syytetylle annettiin. Päiväsakoista kirjattiin päiväsakkojen lukumäärä sekä yhden päiväsakon suuruus ja päiväsakkojen summa euroina yhden sentin tarkkuudella. Ehdollisesta ja ehdottomasta vankeustuomiosta kirjattiin tuomion kesto päivinä. Sakkorangaistusta luotiin myös

kuvaamaan muuttuja, joka sai arvon 0 tai 1 sen mukaan, oliko tutkittava saanut sakkorangaistusta vai ei (0 = ei, 1 = kyllä).

3 TULOKSET

3.1 Vainoamisesta tuomittujen ja tuomitsematta jätettyjen erot ja tuomiota ennustavat tekijät

Aineistossa tuomittuja oli 211 henkilöä (85.8 %) ja tuomitsematta jätettyjä 35 henkilöä (14.2 %). Asianomistajista naisia oli näissä tapauksissa 80.1 % ja 82.9 %. Tuomittuja ja tuomitsematta jätettyjä syytettyjä vertailtiin iän, sukupuolen, nimen vierasperäisyyden, teon tunnustamisen, aiemman rikollisuuden, lähestymiskieltojen sekä syytetyn ja asianomistajan suhteen osalta. Tilanteissa, joissa muuttujan odotettu frekvenssi jäi alle viiden, χ^2 -testissä käytettiin Exact-korjausta.

Ilältään tuomitsematta jätetyt henkilöt ($ka = 42.77$, $kh = 13.12$) eivät eronneet merkitsevästi tuomituista henkilöistä ($ka = 44.77$, $kh = 13.42$). Tuomitut tunnustivat syytteessä kuvatus vainomenettelyn kokonaisuudessaan useammin kuin tuomitsematta jätetyt, joskin tuloksen efektikoko jäi melko pieneksi, Cramerin $V = .17$. Taulukossa 2 on esitetty syytetyn henkilön piirteiden suhteelliset osuudet sekä χ^2 -testin tulokset. Tuomituilla oli myös useammin asianomistajan kanssa parisuhdetausta, Cramerin $V = .17$ ja tapahtumien taustalla oli useammin päättynyt parisuhde, Cramerin $V = .14$. Taulukossa 3 näkyvät eri suhdetyyppien suhteelliset osuudet sekä χ^2 -testin tulokset.

Taulukko 2. Syytetyn piirteiden suhteelliset osuudet tuomituille ja tuomitsematta jätetyille sekä χ^2 -testin tulokset (vapausasteet suluisissa).

Syytetty	Ei tuomittu (n = 31)	Tuomittu (n = 186)	Yhteensä (n = 217)	$\chi^2(1)$
	%	%	%	
Sukupuoli mies	87.1	85.5	39.4	0.06 ^a
Nimi vierasperäinen	12.9	7.0	7.8	1.29 ^a
Nimi osittain vierasperäinen	3.2	4.3	4.1	0.08 ^a
Aiempi lähestymiskielto	12.9	25.3	23.5	2.26
Voimassa oleva lähestymiskielto	16.1	30.6	28.6	2.74
Tuomittu aiemmin rikoksista	25.8	23.1	23.5	0.11
vainoamisesta	3.2	6.5	6.0	0.49 ^a
vainoamista muistuttavista rikoksista	12.9	10.2	10.6	0.20 ^a
henkeen tai terveyteen kohdistuvista rikoksista	6.5	3.8	4.1	0.48 ^a
Tunnustanut vainoamisen kokonaan	9.7	30.6	27.6	5.84*
Tunnustanut vainoamisen osittain	58.1	47.8	49.3	1.11

*p < .05

^a = Exact-korjaus

Taulukko 3. Syytetyn ja uhrin välisen suhteen suhteelliset osuudet erikseen tuomituille ja tuomitsematta jätetyille ja χ^2 -testin tulokset (vapausasteet suluisissa).

Asianomistajan ja syytetyn suhteen tausta	Ei tuomittu (n = 35)	Tuomittu (n = 211)	Yhteensä (n = 246)	$\chi^2(1)$
	%	%	%	
Parisuhde	34.3	58.3	54.9	6.99**
Vainon taustalla päättynyt parisuhde	28.6	48.3	45.5	4.73*
Asianomistaja uudessa suhteessa	2.9	9.5	8.5	1.69 ^a
Vaino kohdistuu uuteen kumppaniin	2.9	3.8	3.7	0.07 ^a
Yhteisiä lapsia	11.4	26.1	24	3.53
Perheenjäsen/sukulainen	5.7	0.5	1.2	6.84 ^a
Työsuhde/ammattillinen	5.7	4.7	4.9	0.06 ^a
Naapuri	5.7	6.6	6.5	0.04 ^a
Tuttu	20.0	9.0	10.6	3.84 ^a
Tuntematon	14.3	5.7	6.9	3.45 ^a
Asianomistaja julkisuuden henkilö	0.0	0.9	0.8	0.33 ^a
Ei käy ilmi	20.0	15.6	16.3	0.42

*p < .05

**p < .01

^a = Exact-korjaus

Vainon keston eroja tutkittiin Mann-Whitneyn U-testillä, koska vainon kesto ei noudattanut normaalijakaumaa. Tuomitsematta jätettyjen ($md = 4.50$ kuukautta) ja tuomittujen ($md = 3.00$

kuukautta) välillä ei havaittu merkitseviä eroja vainon kestossa. Vainoamistapojen eroja tuomittujen ja tuomitsematta jätettyjen välillä tutkittiin χ^2 -testillä, jossa käytettiin Exact-korjausta, mikäli muuttujan odotettu frekvenssi jäi alle viiden (Taulukko 4). Tuomittujen ryhmään kuuluvat lähettivät useammissa tapauksissa asianomistajalle sähköposteja, Cramerin $V = .13$ ja uhkailivat asianomistajaa tai tekivät uhkaavia yhteydenottoja, Cramerin $V = .16$. Sen sijaan tuomitut olivat harvemmin ottaneet asianomistajaan yhteyttä kasvokkain, Cramerin $V = .14$.

Taulukko 4. Vainoamisen tekotavat jaoteltuna tuomituille ja tuomitsematta jätetyille sekä χ^2 -testin tulokset (vapausasteet suluisissa).

Vainoaminen	Ei tuomittu (n = 35)	Tuomittu (n = 211)	Yhteensä (n = 246)	$\chi^2(1)$
<i>Tekotavat</i>	%	%	%	
Uhkaavia, vihamielisiä tai halventavia kirjoituksia asianomistajasta keskustelupalstoilla	0.0	2.8	2.4	1.02 ^a
Asianomistajaa koskevia Facebook-päivityksiä syytetyn tai asianomistajan sivuille	0.0	2.4	2.0	0.85 ^a
Viestejä asianomistajalle sosiaalisessa mediassa	17.1	20.4	19.9	0.20
Tekstiviestejä asianomistajalle	51.4	64.5	62.6	2.18
Puhelinsoittoja asianomistajalle	32.3	45	43.5	1.41
Sähköposteja asianomistajalle	5.7	19.9	17.9	4.12*
Yhteydenotot kasvokkain asianomistajaan	31.4	16.1	18.3	4.71*
Asianomistajan tarkkailu	28.6	44.1	41.9	2.97
Asianomistajan seuraaminen	37.1	48.3	46.7	1.51
Asianomistajan uhkailu vainoamisen yhteydessä tai yhteydenottojen uhkaavuus kohdistuen asianomistajaan	17.1	39.8	36.6	6.65*
Kirjeitä ja kortteja asianomistajalle	2.9	14.2	12.6	3.52 ^a
Lahja tai lahjoja asianomistajalle	0	6.6	5.7	2.46 ^a
Asianomistajan valokuvaaminen	0	3.8	3.3	1.37 ^a
Asianomistajan asunnon luona käyminen	20	17.1	17.5	0.18
Ilmestyminen asianomistajan kotiin kutsumatta	0	3.8	3.3	1.37 ^a
Tekstiviestejä muille	0	5.7	4.9	2.09 ^a
Puhelinsoittoja muille	0	4.7	4.1	1.73 ^a
Sähköposteja muille	0	4.7	4.1	1.73 ^a
Yhteydenotot tuttaviiin	0	4.7	4.1	1.73 ^a

*p < .05

^a = Exact-korjaus

Lisäksi tuomittuja ja tuomitsematta jätettyjä vertailtiin motiivien, asianomistajan sukupuolen sekä tuomitsemispaikkakunnan (pääkaupunkiseutu vs. muu Suomi) osalta. Tuomittujen ja tuomitsematta jätettyjen välillä ei havaittu merkitseviä eroja näissä muuttujissa.

Vainoamistuomion saamista ennustavia tekijöitä tutkittiin hierarkkisella logistisella regressioanalyysillä. Analyysiä varten luotiin kolme regressiomallia. Mallien avulla haluttiin tarkastella, kuinka ison osan tuomitsemisen vaihtelusta erilaiset vainoamiseen liittyvät tekijät selittävät. Ensimmäisessä mallissa ennustajina olivat aiempi ja voimassa oleva lähestymiskielto sekä syytetyn ja asianomistajan suhteen tausta ja syytetyn sukupuoli. Toisessa vaiheessa malliin lisättiin ennustajaksi vainoamisen kesto ja syytteessä kuvatun vainomenettelyn tunnustaminen kokonaisuudessaan. Kolmannessa vaiheessa malliin lisättiin ennustajiksi sähköpostien lähettäminen asianomistajalle, asianomistajan tarkkailu, yhteydenotto asianomistajaan kasvokkain, asianomistajan uhkailu tai uhkaavien yhteydenottojen teko vainon yhteydessä sekä kirjeiden ja korttien lähettäminen ja puhelinsoitot asianomistajalle. Syytetyn ikä kontrolloitiin kaikissa malleissa.

Aiemman ja voimassa olevan lähestymiskielton, vainokäyttäytymistä kuvaavien muuttujien ja syytteen tunnustamisen osalta referenssikategoriana olivat tilanteet, jossa syytetyllä ei ollut lähestymiskieltoa, hän ei tunnustanut vainokäyttäytymistä tai hän ei ollut toteuttanut ennustajana olevaa vainokäyttäytymistä. Suhteen taustan osalta referenssinä toimi ”suhteen tausta muu kuin parisuhde”, ja syytetyn sukupuolen osalta referenssinä oli naissukupuoli.

Malli parani tilastollisesti merkitsevästi jokaisella askeleella. Parhaiten vaihtelua tuomittujen ja tuomitsematta jätettyjen ryhmään kuulumisen välillä selitti kolmas malli, joka sisälsi vainokäyttäytymistä kuvaavat muuttujat. Kokonaisuudessaan viimeinen malli selitti 38.6 % vainoamisesta tuomitsemisen varianssista, ja viimeisen mallin perusteella luokiteltiin oikein 87.4 % tapauksista. Tulosten perusteella erityisesti vainokäyttäytymisen tunnustaminen, aiempi lähestymiskielto ja asianomistajan tarkkailu ja uhkailu lisäsivät tuomitsemisen todennäköisyyttä (Taulukko 5).

Taulukko 5. Hierarkkinen logistinen regressio, jossa ennustettavana muuttujana tuomion saaminen.

	Malli 1			Malli 2			Malli 3		
	OR	95 % CI	p	OR	95 % CI	p	OR	95 % CI	p
Aiempi lähestymiskielto suhteessa asianomistajaan	2.43	0.80–7.43	.12	3.06	0.96–9.70	.06	3.68	1.02–13.28	.05
Voimassa oleva lähestymiskielto	2.68	0.97–7.40	.06	3.22	1.13–9.17	.03	2.62	0.82–8.38	.10
Asianomistajan ja syytetyn suhteen tausta	2.49	1.12–5.55	.03	2.64	1.15–6.09	.02	2.39	0.93–6.11	.07
Syytetyn sukupuoli	0.59	0.19–1.87	.37	0.79	0.24–2.66	.71	0.85	0.23–3.12	.81
Syytetyn ikä tuomion antamisen aikana (vuosia)	1.02	0.99–1.05	.18	1.01	0.98–1.04	.42	1.01	0.98–1.05	.52
Vainoamisen kesto (kk)				1.13	1.02–1.25	.02	1.15	1.03–1.28	.01
Syytetty tunnustanut syytteessä kuvatun vainomenettelyn				6.01	1.68–21.43	.01	6.49	1.60–26.36	.01
Yhteydenotto kasvokkain							0.65	0.23–1.81	.41
Asianomistajan tarkkailu							3.35	1.26–8.90	.02
Asianomistajan uhkailu/ yhteydenotot olleet uhkaavia tai uhkailevia							3.94	1.37–11.37	.01
Sähköposteja asianomistajalle							4.34	0.77–24.46	.10
Kirjeitä ja kortteja asianomistajalle							4.76	0.55–41.50	.16
Puhelinsoittoja asianomistajalle							2.04	0.76–5.45	.16

Nagelkerke R²: Malli 1 = .134, Malli 2 = .250, Malli 3 = .386

3.2 Rangaistusseuraamusten erot demografisten piirteiden mukaan

Tyypillisin rangaistusseuraamus oli päiväsakot, joita sai yli puolet tuomituista henkilöistä. Rangaistusseuraamuslajien frekvenssit, keskiarvot keskihajontoineen sekä vaihteluvälit on esitetty taulukossa 6. Vain vainoamisesta tuomituista henkilöistä 45 oli miehiä ja 14 naisia.

Taulukko 6. Rangaistusseuraamuksien frekvenssit, keskiarvot keskihajontoineen ja vaihteluvälit kaikille tuomituille ja vain vainoamisesta tuomituille.

	Päiväsakko		Ehdollinen	Ehdoton
	<i>päivien lkm</i>	<i>€/päivä</i>	vankeus (pv)	vankeus (pv)
<i>Kaikki tuomitut (n = 211)</i>				
n	110		67	38
Ka (Kh)	56 (18.58)	16.34 (15.97)	135 (107.76)	225 (105.84)
Vaihteluväli	10–100	6–131	30–635	20–365
<i>Vain vainoamisesta tuomitut (n = 59)</i>				
n	54		5	0
Ka (Kh)	49.17 (19.40)	17.06 (18.74)	76 (63.09)	
Vaihteluväli	10–90	6–131	30–180	

Rangaistusten yhteyttä sukupuolen ja nimen vierasperäisyyden kanssa tarkasteltiin χ^2 -testillä. Ehdollisissa vankeusrangaistuksissa naisten ($n = 4$) ja nimeltään osittain ($n = 2$) tai kokonaan vierasperäisten ($n = 5$) osuuksien havaittiin olevan niin pienet, etteivät vertailut tämän rangaistusryhmän osalta onnistuneet. Myös ehdottomissa vankeusrangaistuksissa naisten ($n = 2$) sekä nimeltään osittain ($n = 1$) tai kokonaan vierasperäisten ($n = 0$) lukumäärät olivat niin alhaiset, ettei luotettavaa vertailua sukupuolten ja nimen vierasperäisyyden osalta voitu tehdä. Nimen vierasperäisyyden ja sakkorangaistusten välillä ei havaittu yhteyttä nimen ollessa kokonaan $\chi^2(1) = 0.71, p = .40$ tai osittain $\chi^2(1) = 0.75, p = .75$ vierasperäinen. Naiset ($n = 23$) saivat sakkorangaistuksen miehiä ($n = 83$) useammin (69.7 % vs. 39.0 %, $\chi^2(1) = 11.37, p = .001$). Päiväsakkojen määrässä ei sakkorangaistuksen saaneiden miesten ($ka = 54.69, kh = 17.37$) ja naisten ($ka = 60.43, kh = 22.31$) välillä ei ollut merkitseviä eroja.

3.3 Psykkisiin seurauksiin vaikuttavat tekijät ja määrätyt korvaukset

Kaikkien vainoamistapausten asianomistajista noin 13 % ($n = 33$) oli kokenut vainosta psyykkisiä seurauksia, ja hieman alle 30 % ($n = 73$) oli tehnyt vainon seurauksena varotoimia. Asianomistajien sukupuolijakauma sekä psyykkisten seurausten ja varotoimien frekvenssit on esitetty taulukossa 7.

Taulukko 7. Asianomistajien ($n = 226$) sukupuolijakauma sekä psyykkisten seurauksien ja turvatoimien frekvenssit kaikissa tapauksissa ($n = 246$)

	Psyykkiset seuraukset					Turvatoimet		
	Sukupuoli	Masennus	PTSD	Stressi-reaktio	Muu	Asuinpaikan vaihtaminen	Puhelinnumeron vaihtaminen	Muu
Nainen	181	3	6	3	12	10	7	38
Mies	24	0	0	0	2	0	0	9
Sekä että	18	0	0	1	3	1	1	7
Nimi								
salainen	3	1	1	0	1	0	0	0
Yhteensä	226	4	7	4	18	11	8	54

PTSD = Posttraumaattinen stressihäiriö

Psyykkisiin seurauksiin vaikuttavia tekijöitä tutkittiin logistisella regressioanalyysillä. Tulosten selkeyttämiseksi aineistosta suodatettiin pois tapaukset, joissa asianomistajat olivat sekä miehiä että naisia ($n = 18$) sekä tapaukset, joissa asianomistajan nimi oli salainen ($n = 3$). Psyykkisiä seurauksia ennustettiin asianomistajan sukupuolella, vainon kestolla, asianomistajan ja syytetyn suhteen taustalla (parisuhde vs. muu), asianomistajan seuraamisella ja uhkailulla sekä yhteydenotolla asianomistajan tuttaviiin ja läheisiin. Ennustajat sisältävä malli ei poikennut vain vakiotermin sisältävästä mallista, $\chi^2(6) = 5.96$, $p = .43$, eikä mikään mallin ennustajista ollut tilastollisesti merkitsevä, $p > .05$.

Uhrille todistettavasti aiheutuneiden psyykkisten seurausten ja tehtyjen suojaus- ja turvatoimien yhteyttä määrättyihin korvauksiin tutkittiin t-testillä. Osassa testejä käytettiin Welchin korjausta, koska ryhmien varianssit olivat erisuuret. Tuomiotta jääneet tapaukset ($n = 35$) suodatettiin yhteyden tutkimiseksi pois. Kummankin korvausmäärän kohdalla suodatettiin erikseen pois asianomistajat, joilla ei ollut vaatimuksia tilapäisen haitan ($n = 189$) tai kärsimyskorvausten ($n = 64$) määräästä. Näin haluttiin varmistaa, ettei analyysiin tule päätöksiä, joissa varotoimia on tehty tai psyykkisiä seurauksia on aiheutunut, mutta korvauksia ei ole myönnetty syytteen hylkäämisen tai korvausten vaatimisen puutteen takia. Psyykkisistä seurauksista kärsivät saivat keskimäärin korkeampia tilapäisen haitan korvauksia ja kärsimyskorvauksia kuin niitä kokemattomat. Turvatoimia tehneiden ja tekemättömien keskimääräiset korvaukset eivät eronneet toisistaan. T-testien tulokset on esitetty taulukossa 8.

Taulukko 8. Tilapäisen haitan ja kärsimyksen korvausten (€) keskiarvojen erot (hajonnat suluissa) sen mukaan, oliko varotoimia tehty (Kyllä – Ei) ja oliko vainoamisella ollut psyykkisiä seurauksia (Kyllä – Ei)

	Kyllä (€)	Ei (€)	<i>t</i>	<i>p</i>
Tilapäinen haitta				
Varotoimet	1133.33 (1200.25)	1180 (1348.09)	0.09	.93
Psyykkiset seuraukset	1827.27 (1255.46)	481.82 (806.00)	-2.99 ^a	.008
Kärsimykset				
Varotoimet	1846.34 (1867.63)	1487.26 (1038.84)	-1.16 ^a	.25
Psyykkiset seuraukset	2266.67 (1383.52)	1492.64 (1294.96)	-2.36	.02

^aWelchin korjaus

4 DISKUSSIO

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää vainoamisen psyykkisiin seurauksiin ja vainoamisrikoksesta määrättäviin korvauksiin vaikuttavia tekijöitä, tutkia rangaistusten eroja suhteessa syytetyn demografisiin piirteisiin, sekä ennustaa vainoamistuomion saamista ja tarkastella eroja vainoamisesta tuomitujen ja tuomitsematta jätettyjen välillä. Tuomitut ja tuomitsematta jätetyt henkilöt erosivat toisistaan suhteen taustan, teon tunnustamisen sekä vainoamistapojen osalta. Nämä piirteet myös ennustivat vainoamisesta tuomitsemista lukuun ottamatta asianomistajan ja syytetyn suhdetta. Lisäksi tuomitsemista ennustivat aiemmat lähestymiskiellot ja vainon kesto. Sakkorangaistuksissa havaittiin eroja miesten ja naisten välillä, mutta nimen vierasperäisyys ei ollut yhteydessä sakkorangaistuksen saamiseen. Vainosta aiheutuneet psyykkiset oireet lisäsivät määrättyjä korvaussummia, mutta tehdyt turvatoimet eivät. Vainoamistavat, vainon kesto, asianomistajan sukupuoli tai asianomistajan ja syytetyn suhteen tausta eivät ennustaneet psyykkisiä seurauksia.

4.1 Erot tuomitujen henkilöiden ja tuomitsematta jätettyjen välillä ja tuomiota ennustavat tekijät

Tuomitut ja tuomitsematta jätetyt erosivat joidenkin piirteiden osalta, mutta eivät läheskään kaikkien. Tuomitut henkilöt uhkailivat asianomistajaa tai tekivät uhkaavia yhteydenottoja

tuomitsematta jätettyjä useammin. Lisäksi tuomituilla oli useammin parisuhdetausta asianomistajan kanssa ja heidän kohdallaan vainoamisen taustalla oli useammin parisuhteen päättymisen. Tulos tukee aiempia havaintoja, joiden mukaan entisen kumppanin suorittama vainoaminen on yhteydessä uhkailuun (Sheridan & Davies, 2001a). Lisäksi tuomitut lähettivät tuomitsematta jätettyjä useammin asianomistajalle sähköposteja, mutta ottivat harvemmin uhriin yhteyttä kasvokkain. Entisillä kumppaneilla vainoamisen syynä voi olla useimmiten pyrkimys takaisin parisuhteeseen tai kosto (Mullen ym., 1999). Vaikka tässä tutkimuksessa vainoajien motiivien ja tuomitsemisen välillä ei havaittu yhteyttä, on mahdollista, että entisillä kumppaneilla vainoamiseen liittyy monesti erityisen voimakkaita epätoivon tai vihan tunteita. Tämä voi esimerkiksi johtaa toistuvaan yhteyden ottamiseen ja uhkailuun viestien välityksellä. Tämä selittäisi myös, miksi kasvokkain yhteyden ottaminen oli vähäisempää tuomituilla kuin tuomitsematta jätetyillä: mikäli entinen kumppani ottaa jatkuvasti uhriin yhteyttä viestein ja viestien sävyt ovat aggressiivisia tai vaativia, uhri voi alkaa erityisesti vältellä vainoajaa eikä näin mahdollisuuksia kasvokkain kohtaamisille muodostu.

Tuomittujen ja tuomitsematta jätettyjen välillä ei havaittu eroja iän osalta tai vainon kestossa. Ikään liittyvä tulos selkeyttää aiempia ristiriitaisia tuloksia vainoajan iän ja väkivaltaisuuden välisestä yhteydestä (McEwan ym., 2007), sillä on oletettavaa, että väkivaltaiset vainoajat olisivat todennäköisemmin saaneet tuomion. Tulos iän osalta voisi täten viitata siihen, ettei eri-ikäisillä vainoajilla ollut systemaattisesti eroa väkivaltaisessa käyttäytymisessä vainoamisen yhteydessä.

Se, ettei vainoamisen kesto eronnut tuomittujen ja tuomitsematta jätettyjen välillä, oli yllättävää. Tulos on ristiriidassa aiempien tulosten kanssa. Aiemmin vainoamisen pidemmän keston on todettu olevan yhteydessä muun muassa vakavampiin tekotapoihin sekä mahdollisesti uhrin vakavampaan psyykkiseen oireiluun (McEwan ym., 2007). Lisäksi vainoamisen pidemmän keston voisi olettaa ilmentävän suurempaa suunnitelmallisuutta ja harkintaa, mitä pidetään yhtenä koventamisperusteena rikoslaissa (Kaskenmäki, 2005). Tästä syystä vainoamisen keston olisi voinut luulla erottelvan tuomittuja ja tuomitsematta jätettyjä syytettyjä. Vainoamisen kesto oli kuitenkin logistisen regressioanalyysin perusteella merkitsevästi tuomiota ennustava tekijä. Vainoamisen keston pidentyessä todennäköisyys tuomitsemiseen kasvoi kuitenkin vain vähän. Tulosten perusteella onkin siis mahdollista, että vainoamisen kesto vaikuttaa kyllä tuomion todennäköisyyteen. Vaikutus saattaa kuitenkin olla

niin hienovarainen, ettei se välttämättä tule esiin vertailtaessa kahta ryhmää, joissa vainoamisen kesto vaihtelee yksittäisissä tapauksissa. Lisäksi tuomitsematta jätettyjen ryhmän koko oli melko pieni (n = 35) suhteessa tuomittujen ryhmään (n = 211), joten on myös mahdollista, ettei eroja vainon kestossa havaittu ryhmien erikokoisuuden takia.

Vainoamisesta tuomitsemista ennustivat vainoamisen keston lisäksi aiempi lähestymiskielto suhteessa asianomistajaan, syytteessä kuvatun vainomenettelyn tunnustaminen, asianomistajan tarkkailu sekä asianomistajaan kohdistuva uhkailu tai uhkaavat yhteydenotot. Yhdessä nämä tekijät selittivät 38.6 % vainoamisesta tuomitsemisen vaihtelusta, mikä jättää vielä suuren määrän vaihtelua muiden tekijöiden selitettäväksi. Erilaiset vainoamistavat kuitenkin kattoivat huomattavan osan selitetystä vaihtelusta. Vainoamistavat saattavatkin selittää vaihtelusta suuren osan, vaikka vain harva vainoamistapa yksinään selittäisikään vaihtelua merkitsevästi.

Vainomenettelyn tunnustaminen lisäsi tuomion saamisen todennäköisyyttä 6.5-kertaiseksi. Lain mukaan tuomioistuimien käsittelee tunnustusta rikosasioissa todisteena, jonka näyttöarvon tuomioistuin päättää. Lievissä rikosasioissa tunnustus voi yksin riittää tuomion antamiseen, mutta vakavammissa rikosasioissa tuomitseminen edellyttää myös muuta näyttöä (Hallituksen esitys 58/2013). ”Lievissä” vainoamistapauksissa vainoaminen voi olla impulsiivisempaa tai vainoaja voi arvioida rangaistuksen teosta vähäiseksi. Tällöin syytetty saattaa todennäköisemmin tunnustaa tekonsa ja saada tuomion, mikä voi selittää tunnustamisen ja tuomitsemisen välistä yhteyttä.

Tämän tutkimuksen perusteella suomalaisissa tuomioistuimissa tuomarit arvioisivat tapauksia ainakin pääasiallisesti riippumatta syytetyn ja uhrin välisestä suhteesta, sillä vainoajan ja uhrin suhteen tausta ei ennustanut tuomion saamista. Syytetyn ja uhrin välinen suhde ennusti kuitenkin merkitsevästi tuomion saamista, kun vainoamistapoja ei huomioitu. Tällöin parisuhdetausta lisäsi tuomion riskiä. Tulos on vastoin oikeudenmukainen maailma - hypoteesin mukaista ajattelua, jonka perusteella entisen puolison vainoamaksi tuleminen havaittaisiin osana eron kulkua tai reaktiona uhrin toimiin (Scott ym., 2010; Scott & Sheridan, 2011). Tulos on myös vastoin aiempaa tutkimustulosta, jonka mukaan tuntematon vainoaja saisi entistä kumppania todennäköisemmin tuomion (Scott ym., 2010). On mahdollista, että Suomessa laajasti esillä ollut julkinen keskustelu parisuhdeväkivallasta selittää tulosta

suhteessa ulkomailta saatuihin tutkimustuloksiin. Tuloksen perusteella vainoajan ja uhrin välinen parisuhde olisi yhteydessä käytettyihin vainoamistapoihin. Tämä tukee aiempia tuloksia siitä, että vainoajan ollessa uhrin entinen kumppani vainoaminen sisältää muun muassa useampia toimintatapoja (Logan & Walker, 2009), uhkaamista ja väkivaltaa (Sheridan & Davies, 2001a).

Tarkkailu, uhkailu ja aiempi lähestymiskielto lisäsivät tuomitsemisen todennäköisyyttä yli kolminkertaiseksi. Tulos tukee osittain aiempia havaintoja, joissa vainoamistuomioiden on havaittu olevan yhteydessä muun muassa uhrin kohdistuneeseen väkivaltaan ja kolmansiin osapuoliin kohdistuneisiin uhkauksiin (Sheridan & Davies, 2001a). Tehty väkivalta johtaa monesti pahoinpitelysyytteen, eikä väkivaltaa siksi tässä aineistossa mitattu. Väkivaltaan liittyy kuitenkin monesti uhkailua (McEwan ym., 2007). Väkivaltaa kokeneiden tai sillä uhkailtujen on todettu myös hakevan todennäköisemmin apua viranomaisilta (Brewster, 2001). Uhkailua kokeneet uhrin voivat olla voimakkaammin edustettuina myös oikeusjutuissa kuin esimerkiksi väkivallan uhkaa kokemattomat uhrin. Tarkkailu ja uhkailu saattavat olla myös eräitä selkeimmistä vainoamisen ja rangaistavuuden kriteerit täyttävistä tekijöistä. Vainoamista koskevassa rikoslain pykälässäkin todetaan toistuva tarkkailu ja pelon aiheuttaminen rangaistaviksi teoiksi (Vainoaminen, RL 25 7a§).

Tässä tutkimuksessa vainoaminen johti tuomioon 85.8 % tapauksista. Tämä on suurempi osuus kuin ulkomaisissa tutkimuksissa, joissa vainoamisen on havaittu johtavan rikosoikeudelliseen tuomioon 23–36 % kaikista poliisille ilmoitetuista tapauksista (Sheridan & Davies, 2001a; Sheridan & Roberts, 2011) ja noin puolissa oikeuteen edenneistä tapauksista (Jordan ym., 2003). On mahdollista, että vainoamisen toteennäyttämisen kynnyksen ennen tapauksen oikeuteen etenemistä on Suomessa niin korkea, ettei oikeuteen päädy paljoa tuomioon riittämättömiä tapauksia. Tulosten perusteella Suomessa tyypillisin seuraus vainoamisesta ovat päiväsakot. Ehdottomia vankeusrangaistuksia annetaan vain hyvin harvoin: tässä aineistossa ei ollut yhtäkään tapausta, jossa rangaistukseksi olisi annettu ehdotonta vankeutta pelkästä vainoamisrikoksesta tuomittaessa. Tämän tutkimuksen perusteella Suomessa vainoamisesta rangaistukset olisivat keskimäärin alhaisempia kuin esimerkiksi Ruotsissa, jossa lähes puolissa vainoamistapauksista rangaistusseuraamuksena on vankeus (Jerre, 2015). Toisaalta, Suomessa vainoamisen lisäksi muita rikoksia sisältävässä

tuomiossa ehdottoman vankeusrangaistuksen mediaanikesto noin seitsemän kuukautta, kun taas Ruotsissa vastaava mediaanikesto on neljä kuukautta (Jerre, 2015).

4.2 Vainoamisesta annettavat rangaistukset

Vainoamisesta tuomituista henkilöistä 50.2 % tuomittiin päiväsakkoihin, 31.8 % ehdolliseen ja 18.0 % ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Naiset saivat tutkimuksessa useammin sakkorangaistuksen kuin miehet. Sakkorangaistuksen saaneiden miesten ja naisten välillä ei kuitenkaan ollut eroja päiväsakkojen määrässä. Vertailua muiden rangaistustyyppien osalta ei voitu toteuttaa tilastollisin menetelmin. Naisten ja miesten suhteelliset osuudet eri rangaistustyypeissä antavat kuitenkin viitteitä siitä, että miesten tuomiot olisivat keskimäärin suurempia: naisista yhteensä 18.2 % sai ehdollisen tai ehdottoman vankeustuomion, kun miehillä vastaava osuus oli 46.5 %. Tulos tukee aiempaa havaintoa siitä, että miehet saavat keskimäärin naisia kovempia rangaistuksia (Steffensmeier ym., 2017). Naisten suurempi osuus sakkorangaistuksissa saattaa selittyä heidän suuremmalla osuudellaan vain vainoamisesta tuomittujen syytettyjen joukossa. Vain vainoamisesta tuomituista 23.7 % oli naisia, kun naisten osuus kaikissa tuomituissa oli 13.7 %. Tulevaisuudessa, kun tapausten lisääntyminen mahdollistaa suuremman aineistokoon, voisi olla mielekästä tarkastella uudestaan naisille ja miehille yksinomaan vainoamisrikoksissa annettuja rangaistuksia.

Nimen vierasperäisyys ei ollut yhteydessä sakkorangaistukseen. Tämä on ristiriidassa Steffensmeierin ym. (2017) tutkimustuloksen kanssa, jonka mukaan valkoihoisesta etnisesti poikkeavat syytetyt saavat todennäköisemmin vankilatuomion. Toisaalta, Steffensmeierin ym. (2017) tutkimuksessa tutkittavat tuomittiin erityyppisistä rikoksista, ja aineistoon otettiin mukaan vain vakavimmat rikokset yhdestä oikeudenkäynnistä. Lisäksi heidän tutkimuksessaan käytetyt tuomiot oli annettu Pennsylvanian osavaltiossa, jossa rangaistuksen määräämisessä saadaan käyttää omaa harkintaa. Tämä saattaa johtaa tutkijoiden mukaan tuomioiden vaihteluun (Steffensmeier ym., 2017). Suomessa oikeuslaitokset noudattavat pitkälti vakiintunutta oikeuskäytäntöä erilaisissa rikoksissa (Kaskenmäki, 2005). On mahdollista, etteivät lain ulkopuoliset tekijät vaikuta täten tuomioihin yhtä voimakkaasti. Voi myös olla, ettei nimen vierasperäisyys korreloi valkoihoisesta poikkeavan etnisen taustan kanssa nyky-Suomessa: Suomessa asuu yhä enemmän ulkomaalaistaustaisia henkilöitä ja henkilöitä, joilla esimerkiksi toinen vanhemmista on ulkomaalaistaustainen. Lisäksi nimen vierasperäisyyttä arvioitaessa vierasperäisiksi luokiteltiin myös selkeästi ruotsin- tai

venäjänkieliset nimet, vaikka nämä kansallisuudet eivät ulkonäöllisesti poikkea merkittävästi tyypillisen suomalaisen stereotyypistä. Tulevaisuudessa olisikin hyvä tutkia tuomareiden ennakoasenteiden ja sukupuolen sekä etnisen taustan vaikutusta tuomioihin hyödyntäen tutkimuksessa esimerkiksi kuvia eri sukupuolta ja eri etnisistä taustoista olevista ihmisistä.

4.3 Psykkiset seuraukset ja vainoamisesta määrättävät korvaukset

Asianomistajan sukupuoli, vainon kesto, asianomistajan ja syytetyn suhteen tausta tai asianomistajan seuraaminen, uhkailu tai muihin kohdistuvat yhteydenotot eivät ennustaneet vainoamisesta asianomistajille aiheutuneita psyykkisiä seurauksia. Tulokset ovat aiempien tulosten vastaisia niin vainoamistapojen kuin asianomistajan sukupuolen osalta. Aiemmissä tutkimuksissa uhrin läheisiin kohdistetut vainotoimet sekä seuraaminen ja uhkailu on yhdistetty vainon uhrin psyykkisiin oireisiin (Blaauw ym., 2002; Logan & Walker, 2009). Lisäksi naisten on aiemmin havaittu raportoivan enemmän vainoamisen psykologisia vaikutuksia (McEwan ym., 2007). Aiemmat tulokset asianomistajan ja syytetyn välisen suhteen ja vainoamisen keston yhteydestä psyykkisiin seurauksiin ovat puolestaan olleet ristiriitaisia (vrt. Blaauw ym., 2002; Kamphuis ym., 2003). Tämän tutkimuksen perusteella vaikuttaisi siltä, että psyykkisten seurausten kannalta vainoamistapausten yksittäisiä piirteitä keskeisempiä ovat piirteiden yhdistelmät.

Tämän tutkimuksen tulokset psyykkisten seurausten osalta saattavat poiketa aikaisemmista tutkimuksen asetelman vuoksi. Kaikki tutkimuksessa käytetyt päätökset olivat oikeuteen asti päätyneitä, kun usein vainoamisen psyykkisiä seurauksia tutkittaessa aineisto on kerätty kliinisestä ympäristöstä tai erilaisista järjestöistä (esim. Blaauw ym., 2002; Kamphuis ym., 2003). Lisäksi tässä tutkimuksessa psyykkisiä seurauksia ei mitattu erillisellä mittarilla tai asianomistajien itse raportoimina, vaan psyykkisiksi seurauksiksi laskettiin vain todistettavasti vainoamisen vuoksi aiheutunut oireilu. Tämä on voinut vaikuttaa psyykkisten seurausten pieneen havaintomäärään ($n = 15$) ja tätä kautta tuloksiin. Näin on saattanut olla erityisesti psyykkisten seurausten ja asianomistajan sukupuolen välisen yhteyden osalta: psyykkisiä seurauksia koki aineiston miehistä vain kaksi. Muutoin psyykkisiä seurauksia kokeneet olivat naisia – myös tapauksissa, joissa uhreja oli useampia.

Psyykkiset seuraukset lisäsivät sekä määrättyjen kärsimyskorvausten että tilapäisen haitan korvausten määrää. Asianomistajan tekemät varotoimet eivät olleet yhteydessä kumpaankaan

korvaussummaan. Aiemmin vainoamistuomioiden on todettu olevan yhteydessä muun muassa uhrin omaisuuteen kohdistuvaan vahinkoon (Sheridan & Davies, 2001a). Tämän tutkimustuloksen voidaan ajatella laajentavan tätä käsitystä: fyysisen omaisuuden vahingon lisäksi myös psyykkiselle hyvinvoinnille aiheutettu vahinko voidaan huomioida oikeudellisessa päätöksenteossa. Tulos on järkeenkäypä ainakin tilapäisen haitan osalta. Tilapäisen haitan korvaus kattaa sekä fyysisen että psyykkisen terveyden negatiiviset muutokset, kuten mielenterveyden häiriöt (Könkkölä ym., 2014a). Kärsimyskorvaus puolestaan määrätään yksinomaan teon luonteen perusteella. Kärsimyskorvaukseen ovat oikeutettuja esimerkiksi henkilöt, joiden vapautta, kunniaa tai yksityiselämää on loukattu, heitä on syrjitty tai heidän henkilökohtaista koskemattomuuttaan tai ihmisarvoaan on loukattu (Könkkölä ym., 2014b). Psyykkiset seuraukset voivat ilmentää teon vakavuutta, minkä perusteella niiden yhteys myös kärsimyskorvausten määrään on perusteltu. Myös varotoimien voitaisiin intuitiivisesti ajatella ilmentävän teon vakavuutta ja uhrille aiheutuvaa kärsimystä. Varotoimet eivät kuitenkaan ilmennä yhtä yhdenmukaisesti teon vakavuutta, sillä eri elämäntilanteissa olevilla uhreilla on erilaiset mahdollisuudet varotoimiin.

Psyykkiseen oireiluun liittyvän stigman vuoksi läheskään kaikki psyykkisiä oireita kokevat uhrin eivät välttämättä hae oireisiinsa apua. Täten he eivät myöskään saa esimerkiksi lääkärin tai psykologin todistusta psyykkisestä oireilustaan. Tämä tutkimus tukee Kamphuisin ym. (2003) ajatusta siitä, että vainoamisesta aiheutuvien psyykkisten seurausten syntyprosessi ja siihen vaikuttavat tekijät muodostavat monimutkaisen yhtälön, jossa uhrin ja vainoajan sekä vainoamisen yksittäisiä piirteitä tärkeämpiä ovat yksilön ja vainoamisen liittyvien tekijöiden yhdistelmä. Tulevaisuudessa olisi tärkeää kouluttaa vainoamisen uhreja auttavia tahoja, jotta he osaavat kohdata ja neuvoa uhreja oikein. Näin voitaisiin ehkäistä myös vainoamisen psyykkisiä seurauksia. Koska vainoamisrikoksessa uhrin osuus todisteiden hankinnassa on suurempi kuin useimmissa muissa rikoksissa, on todisteiden dokumentointi keskeinen osa myös vainoamisen uhriin kohdistettua interventiota (Davis ym., 2002). Tämän tutkimuksen valossa vainoamiskäyttäytymisen kirjaamisen lisäksi asiantuntijoiden tulisi auttaa uhria myös dokumentoimaan vainoamisesta aiheutuneita psyykkisiä seurauksia. Näin uhrilla on paremmat mahdollisuudet saada rahallista korvausta ja tätä kautta apua oireisiinsa.

4.4 Tutkimuksen rajoitukset

Tutkimuksessa oli joitakin rajoituksia, jotka tulee huomioida tuloksia tulkittaessa. Ensinnäkin aineistossa oli vain käräjäoikeuteen edenneitä vainoamistapauksia. On mahdollista, että aineistoon on täten valikoitunut mukaan vain vakavimmat vainoamistapaukset, joissa evidenssi syytteen puolesta on jo itsessään melko vahvaa. Lisäksi suurimmassa osassa tapauksista tuomio oli annettu useasta rikoksesta samanaikaisesti, minkä vuoksi täydellistä kuvaa vain vainoamisen oikeuskäytännöstä on vaikeaa saada. Toisaalta käräjäoikeus arvioi rangaistusta määrättäessä syytteitä ja syytetyn aiempaa rikollisuutta kokonaisuutena. Tämän vuoksi yksiselitteistä ja täysin yhtenevää käytäntöä ei ole välttämättä edes mahdollista löytää tai soveltaa jokaiseen vainoamistapaukseen. Vain vainoamista sisältäviä, vainoamisen tunnusmerkistön täyttäviä rikoksia on saattanut tulla käytetyn aineiston aikavälillä enemmän poliisin tietouteen. Vainoamistapauksia vähemmän käsitelleiden poliisien on havaittu pitävän todennäköisemmin uhria syyllisenä vainoamiseensa (Weller ym., 2013). Koska vainoamislaki on ollut kerättyjen päätösten antamisen aikaan kohtuullisen uusi, tämä havaintovääristymä on voinut vaikuttaa tapausten käräjäoikeuteen etenemiseen.

Myös uhreilla esiintyviä psyykkisiä oireita on saattanut olla tässä aineistossa esitettyä enemmän. Kaikki uhrit eivät välttämättä hanki terveydenalan ammattilaisen todistusta psyykkisistä seurauksistaan. Erityisesti tapauksissa, joissa sama asianomistaja on nostanut syytteen myös muista rikoksista, voi olla vaikeaa näyttää toteen, että psyykkiset seuraukset ovat seurauksia juurikin vainoamisesta. Psyykkisiä seurauksia arvioitiin vainoamisesta todistettavasti aiheutuneiden seurausten mukaan. Aineistossa on tästä syystä saattanut jäädä huomioimatta uhrien itsensä raportoimia psyykkisiä oireita, joiden käräjäoikeus ei ole katsonut olevan tosia tai aiheutuneen vainoamisesta.

4.5 Suositukset käytännön toimiin ja jatkotutkimuksiin

Tämän tutkimuksen perusteella suomalaisessa oikeusjärjestelmässä vainoamisesta tuomitseminen perustuu pitkälti vainoamisen piirteisiin, eivätkä vainoajan, uhrin tai heidän välisensä suhteen piirteet vaikuta tuomitsemisen todennäköisyyteen merkitsevästi. Tämä viittaa yleisesti ottaen tuomareiden kykyyn keskittyä päätöksenteossa lain kannalta olennaisiin piirteisiin. Tulos ei kuitenkaan tarkoita, etteikö esimerkiksi vainoamisen havaitsemisen vääristymistä annettava koulutus ja tieto poliiseille ja tuomareille olisi tarpeen.

Vaikka yleinen trendi ei ainakaan kärjätuomareiden osalta viittaa lain ulkopuolisten tekijöiden käyttämiseen osana päätöksentekoa, saattavat nämä tekijät vaikuttaa yksittäisten tuomareiden päätöksentekoon. Vainoamiseen liittyvät havaintovääristymät voivat vaikuttaa myös syyttäjien ja poliisien tekemiin toimiin ja vainoamisen arvioimiseen jo ennen tapauksen oikeuteen päätymistä. Tulevaisuudessa olisinkin tärkeää selvittää, vaikuttavatko havaintovääristymät esimerkiksi poliisien tai syyttäjien toimintaan ja vainoamiseen reagointiin. Lisäksi olisi tärkeää selvittää, kuinka iso osa kaikista poliisille ilmoitetuista vainoamistapauksista päättyy lopulta oikeuden eteen.

Viranomaisten lisäksi myös psykologien tietoutta vainoamisesta ja sen seurauksista tulisi lisätä. Tällä tavoin voitaisiin varmistaa vainoamista kokeneen asiakkaan sensitiivinen kohtaaminen ja oikeanlainen neuvominen vainoamisen lopettamisessa ja taltioinnissa rikostutkintaa ja oikeusistuinta varten. Koska uhrille aiheutuvat psyykkiset seuraukset ovat monimutkainen vainoajan, uhrin ja vainoamisen piirteiden summa, olisi tärkeää myös tutkia lisää vainon psyykkisiin seurauksiin vaikuttavia tekijöitä. Näin voitaisiin taata mahdollisimman hyvät mahdollisuudet uhrin toipumiselle ja kohdentaa resurssit myös psyykkisten seurauksien ennaltaehkäisyyn vainoamistapauksissa. Tämä voisi vähentää yhteiskunnan kuluja vähäisemmän työkyvyttömyyden ja psyykkisen sairastuvuuden seurauksena ja parantaa vainoamista kokeneiden ihmisten elämänlaatua huomattavasti.

LÄHTEET

- Bjerregaard, B. E., Smith, M. D., Cochran, J. K., & Fogel, S. J. (2017). A further examination of the liberation hypothesis in capital murder trials. *Crime & Delinquency*, *63*, 1017–1038.
- Blaauw, E., Winkel, F. W., Arensman, E., Sheridan, L., & Freeve, A. (2002). The toll of stalking. The relationship between features of stalking and psychopathology of victims. *Journal of Interpersonal Violence*, *17*, 50–63.
- Brewster, M. P. (2001). Legal help-seeking experiences of former intimate-stalking victims. *Criminal Justice Policy Review*, *12*, 91–112.
- Carabellese, F., Candelli, C., La Tegola, D., Alfarano, E., & Catanesi, R. (2013). Female same gender stalking: A brief review of the literature and case report. *Forensic Science International*, *228*, E6–E10.
- Cattaneo, L. B., Cho, S., & Botuck, S. (2011). Describing intimate partner stalking over time: An effort to inform victim-centered service provision. *Journal of Interpersonal Violence*, *26*, 3428–3454.
- Davis, K. E., Coker, A. L., & Sanderson, M. (2002). Physical and mental health effects of being stalked for men and women. *Violence and victims*, *17*, 429–443.
- de Fazio, L. (2009). The legal situation on stalking among the European member states. *European Journal on Criminal Policy and Research*, *15*, 229–242.
- Dovelius, A. M., Öberg, J., & Holmberg, S. (2006). *Stalking in Sweden. Prevalence and prevention*. Tukholma, Ruotsi. Noudettu osoitteesta <https://www.bra.se/bra-in-english/home/publications/archive/publications/2006-06-13-stalking-in-sweden.html>
- Dressing, H., Kuehner, C., & Gass, P. (2005). Lifetime prevalence and impact of stalking in a European population. Epidemiological data from a middle-sized German city. *British Journal of Psychiatry*, *187*, 168–172.
- Finnegan, H. A. (2015). *The role of gender on perceptions of stalking and harassment behaviour within same and cross-sex relationships: Evidence from university and law enforcement samples*. Windsorin yliopisto. Noudettu osoitteesta <http://scholar.uwindsor.ca/etd/5339/>
- Gavin, J., & Scott, A. J. (2016). The influence of the sex and prior relationship between the perpetrator and victim on perceptions of stalking: A qualitative analysis. *Psychiatry, Psychology and Law*, *23*, 716–732.
- Harris, J. (2000). *An evaluation of the use and effectiveness of the Protection from Harassment Act 1997*. Lontoo, Yhdistynyt kuningaskunta: Home Office.
- Hilinski-Rosick, C. M., Freiburger, T. L., & Verheek, A. (2014). The effects of legal and extralegal variables on the sentences of sex offenders. *Victims and Offenders*, *9*, 334–

- Häkkinen, H. (2008). Vainoamisen esiintyvyys ja luonne. *Duodecim*, *124*, 751–756.
- Häkkinen, H., Hagelstam, C., & Santtila, P. (2003). Stalking actions, prior offender – victim relationships and issuing of restraining orders in a Finnish sample of stalkers. *Legal and Criminological Psychology*, *8*, 189–206.
- Jerre, K. (2015). *Olaga förföljelse: Tillämpningen av den nya straffbestämmelsen*. Tukholma, Ruotsi. Noudettu osoitteesta <https://www.bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2015-01-15-olaga-forfoljelse.html>
- Jordan, C. E., Logan, T., Walker, R., & Nigoff, A. (2003). Stalking. An examination of the criminal justice response. *Journal of Interpersonal Violence*, *18*, 148–165.
- Kamphuis, J. H., Emmelkamp, P. M. G., & Bartak, A. (2003). Individual differences in post-traumatic stress following post-intimate stalking: Stalking severity and psychosocial variables. *British Journal of Clinical Psychology*, *42*, 145–156.
- Kaskenmäki, M. (2005). Rangaistuksen määräämisen perustelevinen. Teoksessa M. Huovila, R. Lahti, & T. Ojala (Toim.), *Rikostuomion perustelevinen* (ss. 328–351). Helsinki: Hakapaino Oy.
- Könkkölä, M., Lindgren, H., Peltola, A., Savolainen, R., Kaivola, J., Vihermaa, K., & Konttinen-Di Nardo, E. (2014a). I Tilapäinen haitta. Teoksessa *Henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan suosituksia. Vahingonkorvauslain 5. luvun säännösten nojalla kivusta ja särystä sekä muusta tilapäisestä haitasta, pysyvästä haitasta sekä kärsimyksestä suoritettavien korvausten määristä*. (3. painos, ss. 53–111).
- Könkkölä, M., Lindgren, H., Peltola, A., Savolainen, R., Kaivola, J., Vihermaa, K., & Konttinen-Di Nardo, E. (2014b). III Loukkauksen aiheuttama kärsimys. Teoksessa *Henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan suosituksia. Vahingonkorvauslain 5. luvun säännösten nojalla kivusta ja särystä sekä muusta tilapäisestä haitasta, pysyvästä haitasta sekä kärsimyksestä suoritettavien korvausten määristä*. (3. painos, ss. 237–173). Noudettu osoitteesta <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/76552>
- Logan, T., & Walker, R. (2009). Partner stalking. Psychological dominance or ”business as usual”? *Trauma, Violence, & Abuse*, *10*, 247–270.
- Logan, T., & Walker, R. (2010). Toward a deeper understanding of the harms caused by partner stalking. *Violence and Victims*, *25*, 440–455.
- McEwan, T., Mullen, P. E., & Purcell, R. (2007). Identifying risk factors in stalking: A review of current research. *International Journal of Law and Psychiatry*, *30*, 1–9.
- McGuire, B. E., & Wraith, A. E. (2000). Legal and psychological aspects of stalking: a review. *The Journal of Forensic Psychiatry*, *11*, 316–327.
- Meloy, J. R. (2007). Stalking: the state of the science. [Editorial]. *Criminal Behaviour and Mental Health*, *17*, 1–7.

- Mullen, P. E., Mackenzie, R., Ogloff, J. R. P., Pathé, M., McEwan, T., & Purcell, R. (2006). Assessing and managing the risks in the stalking situation. *The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, *34*, 439–450.
- Mullen, P. E., Pathé, M., Purcell, R., & Stuart, G. W. (1999). Study of stalkers. *American Journal of Psychiatry*, *156*, 1244–1249.
- Nikupeteri, A. (2016). *Vainottuna - Eron jälkeisen vainon tunnistaminen ja uhrien kohtaaminen*. Lapin yliopistokustannus, Rovaniemi.
- Pathé, M., Mullen, P. E., & Purcell, R. (2001). Management of victims of stalking. *Advances in Psychiatric Treatment*, *7*, 399–406.
- Phillips, L., Quirk, R., Rosenfeld, B., & O'Connor, M. (2004). Is it stalking? Perceptions of stalking among college undergraduates. *Criminal Justice and Behavior*, *31*, 73–96.
- Purcell, R., Pathé, M., & Mullen, P. E. (2004a). Editorial: When do repeated intrusions become stalking? *Journal of Forensic Psychiatry and Psychology*, *15*, 571–583.
- Purcell, R., Pathé, M., & Mullen, P. E. (2004b). Stalking: Defining and prosecuting a new category of offending. *International Journal of Law and Psychiatry*, *27*, 157–169.
- Purcell, R., Pathé, M., & Mullen, P. E. (2005). Association between stalking victimisation and psychiatric morbidity in a random community sample. *British Journal of Psychiatry*, *187*, 416–420.
- Rosenfeld, B. (2004). Violence risk factors in stalking and obsessional harassment: A review and preliminary meta-analysis. *Criminal Justice and Behavior*, *31*, 9–36.
- Santtila, P., & Hartwig, M. (2008). Epäiltyjen kuulustelu ja väärät tunnustukset. Teoksessa P. Santtila & G. Weizmann-Henelius (Toim.), *Oikeuspsykologia* (ss. 213–229). Helsinki: Edita.
- Scott, A. J., Lloyd, R., & Gavin, J. (2010). The Influence of prior relationship on perceptions of stalking in the United Kingdom and Australia. *Criminal Justice and Behavior*, *37*, 1185–1194.
- Scott, A. J., & Sheridan, L. (2011). ‘Reasonable’ perceptions of stalking: The influence of conduct severity and the perpetrator–target relationship. *Psychology, Crime & Law*, *17*, 331–343.
- Sheridan, L., Blaauw, E., & Davies, G. M. (2003). Stalking. Knowns and Unknowns. *Trauma, Violence, & Abuse*, *4*(2), 148–162.
- Sheridan, L., & Davies, G. M. (2001a). Violence and the prior victim-stalker relationship. *Criminal Behaviour and Mental Health*, *11*, 102–116.
- Sheridan, L., & Davies, G. M. (2001b). What is stalking? The match between legislation and public perception. *Legal and Criminological Psychology*, *6*, 3–17.

- Sheridan, L., Gillett, R., Davies, G. M., Blaauw, E., & Patel, D. (2003). 'There's no smoke without fire': Are male ex-partners perceived as more 'entitled' to stalk than acquaintance or stranger stalkers? *British Journal of Psychology*, *94*, 87–98.
- Sheridan, L., & Roberts, K. (2011). Key questions to consider in stalking cases. *Behavioral Sciences and the Law*, *29*, 255–270.
- Sheridan, L., & Scott, A. J. (2010). Perceptions of harm. Verbal versus physical abuse in stalking scenarios. *Criminal Justice and Behavior*, *37*, 400–416.
- Sheridan, L., Scott, A. J., & Nixon, K. (2016). Police officer perceptions of harassment in England and Scotland. *Legal and Criminological Psychology*, *21*, 1–14.
- Sinclair, H. C., & Frieze, I. H. (2000). Initial courtship behavior and stalking: How should we draw the line? *Violence and Victims*, *15*, 23–40.
- Spence-Diehl, E., & Potocky-Tripodi, M. (2001). Victims of stalking. A study of service needs as perceived by victim services practitioners. *Journal of Interpersonal Violence*, *16*, 86–94.
- Spitzberg, B. H. (2002). The tactical topography of stalking victimization and management. *Trauma, Violence, & Abuse*, *3*, 261–288.
- Spitzberg, B. H., & Cupach, W. R. (2007). The state of the art of stalking: Taking stock of the emerging literature. *Aggression and Violent Behavior*, *12*, 64–86.
- Steffensmeier, D., Painter-Davis, N., & Ulmer, J. (2017). Intersectionality of race, ethnicity, gender, and age on criminal punishment. *Sociological Perspectives*, *60*, 810–833.
- Strand, S., & McEwan, T. E. (2011). Same-gender stalking in Sweden and Australia. *Behavioral Sciences and the Law*, *29*, 202–219.
- Weller, M., Hope, L., & Sheridan, L. (2013). Police and public perceptions of stalking: The role of prior victim-offender relationship. *Journal of Interpersonal Violence*, *28*, 320–339.
- Yanowitz, K. L. (2006). Influence of gender and experience on college students' stalking schemas. *Violence and Victims*, *21*, 91–100.